

حواسی

به نگه کان له سهر بوون و کاملی

خوار
سبحانه تعالی

م. علی خان

نوسینده دی

عبدالله محمد

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

یۆدابه‌زاندنی جۆرمها کتیب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەڕەي دانلود کتایبهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربي ، فارسي)

خا

خواناسی

به لگه کان له سهر بون و کاملی خوا سینا الله و ربان

خستنه سهر کاغهز

عبدالله محمد

چاپی یه کهم

۱۴۳۶ک

مافی له چاپدانه‌وه‌ی پارێزراوه

ناوی کتیب:	خواناسی، به‌لگهی بون وکاملی خوا ﷺ
نوسەر:	مامۆستا علی خان
تایپ:	عبدالله محمد
به‌رگ :	م.فلاح حسن
سه‌ربه‌رشتی چاپ:	کازم عبدالله
نۆره و سالی چاپ:	یه‌که‌م ۱۴۳۶
شوینی چاپ :	سلیمانی — چاپخانه‌ی زانا
بلاوکردنه‌وه:	کتیبخانه‌ی ئیمان (سلیمانی) ژیر کهشتی
	نوح، ژم: ۷۵۰۱۱۴۵۲۵۷

*** **

بنکه‌ی بلاوکردنه‌وه:

۱. کتیبخانه‌ی نامۆژگاری (پانیه).
۲. کتیبخانه‌ی دیرین (سۆران).
۳. کتیبخانه‌ی سوه‌یب (کۆیه).
۴. سه‌نتهری نامۆژگاری (سلیمانی).
۵. سه‌نتهری کارزان (چه‌مچه‌مال).

پیشگی

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على نبينا محمد،
وعلى آله وصحبه أجمعين، أما بعد:

خوینهرانی بهریز...

ئەم نامیلکەییە بەردەستان بریتیە لە دوو وتاری هەینی
مامۆستای رێژدار: «م.عەلی خان» -خوا بیپاریزیت-، بە
ناوێشانى: «خواناسی، بەلگەکان لەسەر بون و کاملی خوا ﷺ»،
لەبەر گەرنگی و بەکەلکی بابەتەکە -بەتایبەتی بۆ پۆزگاری
ئەمڕۆمان- زۆر پێویست بوو بنوسرێتەوه و بکریت بە پەرتوک بۆ
ئەوێ خەلکی زیاتر، سودی لی بێنینیت، منیش سوپاس بۆ خوا
نوسیمەوه و خستە سەر کاغەز، پاشان مامۆستای بەریز
پێداچونەوهی بۆ کرد و بە پێی پێویست دەستکاری کرد.

جا هەرچیشم بۆ زیاد کردووە لە نێوان دوو کەوانەى ئەم
شیوەدا [] دامناوه، یا لە کۆتاییهوه نوسیومه [ئامادەکار].

هیوادرام ئەم کارەمان بێتە مایەى رەزامەندی خۆی
میهرەبان و پاشان سود بەخشیش بێت بۆ ئێوهی خوشەویست.

له کۆتايدا داواكارم له خوای پهروهردگار بیکاته تویشووی
قیامه تمان ونیه تمان پاک بکاته وه وله تاوانه کائمان ببوریّت .
والحمد لله رب العالمین ..

عبداللّٰه محمد

سمره‌تا

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ١٠٢].

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النساء: ١].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ٧٠-٧١].

أما بعد، فإن أصدق الحديث كتاب الله، وأحسن الهدي هدي محمد، وشر الأمر محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار^(١).

■ ثمه پی دوتری «خطبة الحاجة» که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بهمه وتاری دهست پیده کرد، هاو دلانیشی فیری ثمه ده کرد، ثمه گپرداوده ته وه له شمش هاو دل ﷺ نمونه: مسلم فی «الصحيح»: (١٥٦/٦، ١٥٣-١٥٧ مع =

بهراستی نه زانین هه رچه ند ده ره نجامه کانی گه وره بن، ئه کری
 چاپۆشی لیبکری، مروژ گومانی له هه ر شتی کدا هه بیّت،
 له مه ر هه ر شتی ک جه هل ونه زانی هه بیّت ده کریّت لیّ خوشببی،
 ده کری تا رادهیه ک سهیر نه بیّت، به لام ئه وه ی جیی سهیره ومایه ی
 قه بولکردن و چاپۆشی لیکردن نیه، مروژ جه هل ونه زانی
 هه بیّت به رامبه ر به پهروه ردگار هکه ی، به رامبه ر به و به دیهینه ره ی
 به دیهینه وه، له ئاست ئه و دروستکه ره ی دروستیکردوه! چهند
 ناشیرینه مروژ خالق و دروست که ره که ی خوی نه ناسیّت ونکوڵی
 له بونی بکات!

گه وره ترین عار و سه ره شوپیه دوای پیبه خشی نی عه قل و ژیر
 وهۆش پاشان مروژ خوی خوی نه ناسیّت و ئاژهل ئاسا بژیّت،
 به لکو گومراتر و خراپ تریش!

= شرح التّووي، وأبو داود في السنن: (٢٨٧/١) رقم (١٠٩٧)، والنسائي في
 «المجتبى»: (١٠٤/٣ - ١٠٥)، والحاكم في «المستدرک»: (١٨٢/٢ - ١٨٣)،
 والطیالسی في «المسند»: رقم (٣٣٨)، والبيهقي في «السنن الکبری»: (١٤٦/٧) و (٢١٤/٣)، وابن ماجه في «السنن»: (٥٨٥/١). [ئاماده کار]

ناخر هه مو شتیك به ئاژه لانیسه وه پهروهردگاریان ده ناسن
 و ته سبیحاتی ده کهن، به شیوه یه که ئیمه درکی پیناکه یین.
 ده زانی بو؟ له بهر ئه وهی عه قلیان هه بوه و بیریان پینه کردۆته وه
 و کوئیان هه بووه و هه قیان پینه بیستوو و خوئیان له ئاستیدا کهر
 کردوه.

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ [الأعراف: ۱۷۹]. واته: «سویند بی زۆری کمان دروست کردوه
 له بو ئاگر له جنۆکه و مروقه کان: دلیان ههیه به لام بیرى
 پیناکه نه وه و تیناگه ن، چاویان ههیه به لام به لگه و نیشانه کانی
 خواى پى نابینن، گوئیان ههیه به لام ههقی پینابیستن تا
 تیرامینن»

له کاتی کدا هه مو شتیك به ندایه تی بو خوا ده کات، به
 ئاژه لانیسه وه.

بیباوه پ له ئاژه ل گومر اتره

بۆیه پهروهردگار جیهانیان باسی بیباوه ران ده کات، به له
 ئاژه ل خراپتر دهیان شو به یینی، ئه فه رموی: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن

فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ
وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ﴿[الحج: ۱۸].

واته: «ئهی پیامبر ﷺ نه ترانیوه هه رچی له ئاسمانه کاندایه
له فریشته کان وهه رچیش له زه ویدایه، سوژده بو خوا ده بات
وملکه چی خوایه، له دروستکراوه کان وخور ومانگ وئهستییه
وشاخه کان وداره کان وئازه لآن، زۆریکی خه لکیش به سه ریشکی
خویان سوژده بو خوا ده بن، به لام زۆریکیشیان سزای خویان
له سهه ر چه سپاوه».

جا ئه فه رموی: خور سوژده بو خوا ده با، مانگ سوژده ئه با،
داره کان سوژده بو خوا ئه با، ئازه لانیس سوژده بو خوا ده بن،
شاخه کانیش ههروه ها سوژده بو خوا ده بن».

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُم بِظُلُمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْبَرَكَاتُ أَكْثَرُ﴾ [النور: ۴۱]، واته: «ئهی پیامبر!
نه ترانیوه هه رچی له ئاسمان وزه ویدایه له دروستکراوه کان
هه رموی ته سبیحاتی خوا ده کهن، بالنده کانیش له ئاسماندا

باله کانیان کردۆته وه ته سبیحاتی خوا ده کهن، هه ره هه موی خوا
فیری کردن چۆن ته سبیحاتی به دیهینه ره کهیان بکهن».

ئالیره وه بۆت پرونده بیته وه بۆ کافر له ئاژه له گومراتره؟ چونکه
ئاژه له پهره ردگاری ده ناسیت و سوزدهی بۆ ده بات، به لام ئهم
بیباوهره پهره ردگار هه کهی خۆی ناسیت، بۆیه شایستهی ئه وهیه
که پێیان بوتری: له ئاژه له گومراتر.

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ
أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَافِلُونَ﴾ [الأعراف: ۱۷۹]. واته: «ئهو بیباوهرانه وه کو ئاژه له ئاوهان،
که نه تیده گهن له وهی پێیان دهوتری، نه حالێ ئه بن له وهی
دهییبن، نه به دلێشیان عه قلی ئه وهران ههیه چاک و خراپ لهیه ک
جیا بکه نه وه»، جا ده فهرموی: «به لکو گومراتر له ئاژه له».

به لێ، که مروفتیک گومرا بوو پهره ردگاری خۆی نه ناسی
ونکو لێ له بونی کرد، ئه وسا به راستی زو لمت لینه کردوه که پێی
بلی: ئاژه له، به لکو گومراتر له ئاژه له.

ئه وه تا به کیکیان - که ئیلیا ئه بو مازیه - ئه لێ:
جئت، لا أعلم من أين، ولكنني أتيت

وَلَقَدْ أَبْصَرْتُ قُدَّامِي طَرِيقاً فَمَشَيْتُ
وَسَأَبَقِي مَاشِياً إِنْ شِئْتُ هَذَا أَمْ أُبَيِّتُ
كَيْفَ جِئْتُ؟ كَيْفَ أَبْصَرْتُ طَرِيقِي؟
لَسْتُ أَدْرِي!

هاتوم، نازانم له کویوه، به لام ئیتر هاتوم
له پیشمهوه ریگهیه کم بینی، منیش ریمرکرد
هر ئه بی ری بکه م، به وی یا نه مه وی
چون هاتوم؟ چون ریگا که م بینی؟
نازانم!

أَجْدِيدٌ أَمْ قَدِيمٌ أَنَا فِي هَذَا الْوُجُودِ
هَلْ أَنَا حُرٌّ طَلِيقٌ أَمْ أَسِيرٌ فِي قَيْدِ
هَلْ أَنَا قَائِدٌ نَفْسِي فِي حَيَاتِي أَمْ مَقُودٌ
أَتَمْنَى أَنَّنِي أَدْرِي وَلَكِنْ...
لَسْتُ أَدْرِي!

من تازه م یا کونم له م گهردونه دا
من نازادم یا بهندکراو له کۆتویه ند
من خۆم به ریوه ئه به م یان به ریوه م ئه به ن
ئاواتمه که بزانه به لام...

نازانم!

أُثْرَانِي قَبْلَمَا أَصْبَحْتُ إِنْسَانًا سَوِيًّا
أُثْرَانِي كُنْتُ مَحْوًا أَمْ تُرَانِي كُنْتُ شَيْئًا
أَلْهَذَا اللَّغْزُ حُلٌّ أَمْ سَيَبْقَى أَبَدِيًّا
لَسْتُ أَدْرِي ... وَلِمَاذَا لَسْتُ أَدْرِي؟
لَسْتُ أَدْرِي!

خۆزگه ته مزانی پیش به مروڤ بونم
تۆ بلی من هیچ بویتم یان شتیک
ئهم مه ته له جوابی ههیه یان ههر ده مینیتته وه
نازانم ... ئه ی بۆچی نازانم؟
نازانم!

وه كو خواى مه زن ته فهرموى: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَنَّوْنَ وَيَاكُودْنَ كَمَا تَأْكُلُ
الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى فَمَنْ﴾ [محمد: ۱۲]. واته: «ئهنه ی ته وانه ی بیباوه رن له
خواردن یان وړابواردن یان به دونیا، وه كو ئاژهل وایه چۆن خهم
وخه فی ته نه ها خواردن وئالفه که یه تی، جا دۆزه خ جیگایانه».
جا له م کتیبه بچکۆله له قه باره، وگه وره له ناوه پړوک - به
یارمه تی خوا وځک - وه لامی ئه و گومان وشوبه انه ده دریتته وه.

کەس نکۆلی لە بوونی خوا ﷻ نەکردووە

لەبەر روونی بەلگەکان لەسەربوونی خوا -تبارک وتعالی-، بە درێژایی میژو هیچ گروپ و گەلیک نەبووە نکۆلی لە بوونی خوا بکات، تەنھا دەهریه‌کان و فیرعه‌ون نەبیّت، ئەمەش پەرورەدگار باسیدەکات کە فیرعه‌ون تەنھا بە دەم نکۆلی کردووە نەک بە دلی قەناعەتی وابویی، یانی کاتیک وتووەتی: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾ [القصاص: ٢٨]، واتە: «خوایەکی تری جگە لە خۆم شک نابەم بۆ ئێوە!»، بەلام هەر خوا خۆی بۆمان باس دەکات و دەفەرموێت: ﴿وَحَدِّثُوا بِهَا وَاسْتَفِئْتَهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلُمًا وَعُلُوًّا﴾ [النمل: ١٤]، واتە: «نکۆلیان کرد لەو ئایەتانه‌ی کە پەیامبەر موسا ﷺ بۆی هێنا بوون، بەلام لە دڵەوه یەقینیان هەبوو کە موسا راستدەکات».

بەلکو موسا خۆی پێی وت: ﴿لَقَدْ عَلِمْتُ مَا أُنْزِلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رُبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَاحِبٍ﴾ [الإسراء: ١٠٢]، واتە: «-ئە‌ی فیرعه‌ون!- سویند بەخوا باشدەزانی ئەو نۆ نیشانە کەس داینەبزاندووە خوا خۆی نەبیّت، دەشزانی من لەلایەن پەرورەدگاری ئاسمان وزەویووە پەوانە کراوم».

هه ربوویه نه بووه به دریژایی میژوو، میلله تیك ناسراو بن به
 نكوئی كردن له بونی خوا، تهنها له سهرده می زه پره ونه وهیدا
 نه بیته له م سه دانهی دوا ییدا، خه لکانیك چه که ره یان کرد له ناو
 میلله تاندا، خه لکانیکی مادده په رست، ئینکاری ونکوئیان له
 بوونی خوا ده کرد -جل جلاله-، دونیا یان به مادده ده بیینی،
 وایان لی هات بوو شاریکیان لی به تال نه بوو. به رادهیه که ماموستا
 له قوتابخانه به قوتابیه کانی دهوت: قوتابیه کان! من ده بینن؟
 ئه وانیش ده یانوت: به لئی، ده یوت: که واته: من هه م.

قوتابیه کان! ئه و ته خته ره شه ده بینن؟ ئه وانیش ده یانوت:
 به لئی، ده یوت: که واته: ته خته کهش هه یه، ده یانوت: قوتابیه کان!
 ئه و ته باشیره ده بینن؟ ئه وانیش ده یانوت: به لئی، ده یوت: که واته:
 ئه و ته باشیره ش هه یه، ئیتر به ره به ره ده ییردن وپی ئه وتن:
 قوتابیه کان! ئایا خوا ده بینن؟ ده یانوت: نه خیر! ئه ویش ده یوت:
 دهی که واته: خوا نیه.

تا ئه وه بوو قوتابیه که هه ستا ووتی: ئه ی قوتابیه کان کهس له
 ئیوه عه قلی ماموستا ده بیینی؟ وتیان: نه خیر، وتی: دهی که واته:
 ماموستا که شمان عه قلی نیه!!

مولحیده کانش باوه‌ریان به خوی خالق وپه‌ستراوی هه‌ق
هه‌بوو، به‌لام ناویان لی‌نا: ماده‌ و سروشت، جا ئیمه ئه‌لین: خوا
دانایه، خوا دروستکاره، به‌لام ئه‌وان ئه‌لین: سروشت دانایه
ودروستکاره.

به‌لکو شیوعیه‌کان، سه‌رکرده ودامه‌زینهرانی مه‌زه‌به‌که‌ی
خۆشیان کرد به‌ په‌ستراو وپه‌ستیان، جا ده‌یانتبینی له‌ گۆره‌پانی
سوردا له‌ پۆژی تیاچونیدا به‌ به‌رده‌م لاشه‌که‌یدا تیده‌په‌ر ده‌بون،
وسه‌ریان شۆر ده‌کرد له‌ ئاستیدا - که خوا به‌ به‌رزی دروستی
کرده‌ - به‌مه‌ش کردیان به‌ په‌ستراو، له‌بری په‌رستنی خالق،
پۆشتن مه‌خلوقیکیان په‌رست.

شه‌یتان ئاوها هه‌لیخه‌له‌تاندن به‌س بو ئه‌وه‌ی به‌ره‌و به‌هه‌شت
نه‌پۆن و به‌ره‌و دۆزه‌خ برۆن.

ئه‌گه‌رنا به‌لگه‌ له‌سه‌ر بون و ته‌نهایی وکاملی خودا له‌ ژماردن
نایه‌ت، هه‌ریۆیه ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ی ده‌وێت له‌ نیوه‌پۆیه‌کی سامالدا،
له‌سه‌ر هه‌له‌هاتنی خۆر وبلێ: به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ چیه که خۆر
هه‌له‌هاتوه؟ ئه‌وه پێوستیمان به‌ به‌لگه‌یه که ئه‌وه‌که‌سه عه‌قلی
هه‌یه یان نا؟!

هەر بۆیە پەيامبەرەن -سەلّات وسەلامى خويان لەسەر بى-،
 بە گەلەکانى خويان دەوت: ﴿ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِى اللَّهِ شَكٌّ فَأَطِرِ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ إِلَىٰ
 أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوا إِنَّ أَنتُمُ الْبَٰشِرُؤُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كُنَّا يَعْبُدُ
 ءَابَاؤُنَا فَأَنُوتُنَا إِنْ سُلْطَنَ مُّبِينٌ ﴾ واتە: «ئایا گومان لە بوونی خودای
 بەدیھێنەرى ئەررز و ئاسمانەکان ھەیە؟!»، پرسیاریکە بۆ
 دانپێدانان، واتە: نەخێر ھیچ گومان لە بوونی خوادا نیە.
 پرسیاریش بەم شیوازە ناکرێ، مەگەر لە کەسیک دانى پێدا بنى.
 ئەوەندە ئەم قەناعەتە لە نێو گەلاندا ھەبوو، زۆر جار لە
 قورئاندا خۆى مەزن، بەوەى کە رەبب «پەرورەدگار»، داواى
 پەرستنى خۆى دەکات -سبحانە-، چەند ئەفەرموى: «من
 دروستم کردون و پرۆزیم داون، بۆیە عیبادهتیشتان با ھەر بۆ من
 بى».

ھەر بۆیە پەرورەدگارى مەزن لە قورئاندا گەلیک جار بانگمان
 دەکات وسەرنجمان رادەکیشییت، ویرمان دەبات بۆ ئەوەى کە
 سەرنجى دروستکراوەکانى بەدەین، تا خۆى پى بناسینەو ھە سُبْحَانَكَ، تا
 بەھۆى ناسینی خۆیەو ھە گوێرایەلێ بکەین و بپەرەستین، کە ھەر

ئەمەش مەبەست و ئامانجە لە ئایەتەکان و ناردنی پەیامبەرەکان و کتیبەکان و دروستکردنی بەهەشت و دوزەخ و دانانی تەرازو و هتد...، بۆ ئەوەی عیبادەت و پەرستمان بۆ خوا بێ بە تەنها.

بەلگەکان لەسەر بون و تەنهای خا

یە کەم: فیتەت «الفطرة».

فیتەتی مەرۆقەکان بەلگەن لەسەر بوون و تەنهای خا.

فیتەت: لە ئەسڵدا واتە بەدیھێنان و دروستکردنی یە کەجار.

مەبەستیش لیژەدا: بریتییە لەو ھەستەی لەگەڵ دروستبوونی

مەرۆقەکان، لە نەفسیاندا دانراوە، کە پێی پەرورەگەرە کە خۆیان دەناسنەو^(١).

جا ھەموو ھەموو کەسیک بە فیتەتی خۆی، خۆی خۆی

دەناسیتەو، وەك لە سەحیحی بوخاری و موسلیماً ھاتو

پەیامبەری خوا ﷺ دەفەرموی: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ،

فَأَبَوَاهُ يُهَرِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ». واتە: «ھەموو کۆرپەلە یەك

«(الْفَطْرُ): إيجاد الشيء ابتداءً وابتداءً... و(الفطرة): الخلق، وهي من الفطر، كالخِلْقَةِ من الخلق في أنها اسم للحالة، ثم إنها جعلت اسماً للخلق القابلة لدين الحق على الخصوص، ثم جعلها اسماً لملة الإسلام نفسها؛ لأنها حالة من أحوال صاحبها، وعليه قوله: قص الأظفار من الفطرة».

لهسه ر فیترهت له دایک ده بیټ»، واته: لهسه ر ئه وهه ست وته بهه
دیته دونیاوه که خوا یه که مجار دروستی کردوه، لیږه شدا، واته:
ئیسلام.

«فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ»، واته: «جا ئه وه دایک
وباو کین ده یکه نه به جوله که یان گاور یان ناگر په رست»، سه رنج
بدن باسی ئیسلام ناکات، نافه رموی: «یان دایک وباو کی
ده یکه نه به موسلمان» بو؟ چونکه که له دایک ئه بیټ لهسه ر
ئیسلامه تیه کی پاک له دایک ئه بیټ.

وه کو خوا ی په روه ردگار ﷻ ده فه رمو ویت: ﴿فَظَرَتَ اللَّهُ إِلَيَّ
فَطَرَأَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا بَدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ [الروم: ۳۰]، واته: «ئهی په یام بهر!
به رده وام به لهسه ر ئه وه دینه که ئه وه حه نی فیه ت وئیسلامه یه، له
فیتره ت وخیلقه تی هه مو که سی کدا خوا داینا وه، جا ده ست گرتنتان
به ئیسلام، ده ست گرتنتانه به فیتره ته وه».

به لکو نیږد راوی خوا ﷺ - له فه رموده یه کی قود سیدا -
ده فه رموی: «خوا ی مه زن فه رمویه تی: «إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ،

فَاجْتَالَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ»^(۱)، واته: «من بهنده کانم به حه نیفیه ت ویه کخوا پهرهستی خولقاندوه و دروستکردوه، به لام شهیتانه کان هاتوون گومرایانکردن وله و فیتره ته راسته لایدان».

له ریوایه تیکی تردا ده فهرمویت: «إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حَنَفَاءَ مُسْلِمِينَ»^(۱). واته: «من بهنده کانم به یه ک خوا پهرهستی وموسلمانیتی دروستکردوه، له دایکی خوایان بوون، موسلمان بوون».

ههروه ها پهروه رینمان ﷺ ده فهرمووی: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾ [الأعراف: ۱۷۲]. واته: «-تهی په یامبه ر!- باسی تهو کاته یان بو بکه که پهروه ردگار ه که ت، نهوه کانی ئاده می له پشتی باوکیان ده رهینا، جا کردنی به شاهید به سهر نه فسی خوایانه وه له سهر تهو ته وحیده ی که له دهرونیاندا دایناوه که ههر خو ی پهروه ردگاریانه، پی و تن: ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ ئایا من پهروه ردگاری ئیوه نیم؟ دروستکاری ئیوه

■ رواه البخاري: (۱۳۸۵) [ناماده کار].

■ أخرجه: مسلم ۱۵۸/۸ (۲۸۶۵) (۶۳) [ناماده کار].

نیم؟ پړزیده‌ری ئیوه نیم؟ به‌پړیوه‌ری کاروباری ئیوه نیم؟ گفت
ووه‌عدی لیوه‌رگرتن، له وه‌لامدا ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ وتیان: به‌لی، بونا، تو
په‌روه‌ردگاری ئیمه‌ی، ﴿شَهِدْنَا﴾ شاهیدین ودانی پیدا ده‌نیین، بو
ئه‌وه‌ی نه‌وه‌ک له قیامه‌تدا بدن له ژیری ونکو‌لی لی‌بکه‌ن».

مروؤ به‌فیره‌تی قه‌ناعه‌تی به‌الله ﷻ هه‌یه.

به‌لام ده‌بینی ئه‌و فیره‌ته‌ی له ناخیدا هه‌یه‌تی، ئه‌و وه‌عه‌دی
به‌په‌روه‌ردگاری داویه‌تی، وه‌عد به‌خیلاف ده‌کات وه‌کو ئه‌وه‌ی
په‌روه‌ردگارێک نه‌بی‌ت ناسی‌بی‌تی وگفتی لیوه‌رگرتی که ئه‌و
په‌روه‌ردگاریه‌تی.

ته‌نانه‌ت له شیعرى سه‌رده‌می نه‌فامیدا «پیش ئیسلام»،
شتانی‌کت به‌رچاو ده‌که‌و‌یت به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه به‌فیره‌تیان زانیویانه
ئه‌و په‌رسته‌راوانه‌ نابی‌ به‌ره‌ستری، له‌وانه:

عه‌نته‌ره ئه‌لی:

يا عِبْلُ أَيْنَ مِنَ الْمَنِيَّةِ مَهْرَبِي * إِنْ كَانَ رَبِّي فِي السَّمَاءِ قَضَاهَا

له‌وه‌و پاشیش له‌سه‌ر ئه‌م بابه‌ته‌ ئایه‌ت ده‌هینینه‌وه -به‌

ویستی خوا-.

ئەى ئىگەر مندال وازى لىبھىنى

بىباوەر نابى ولسەر فىترەت؟

لەوانەىە پىرسى: ئەگەر مندال وازى لىبھىنى، بىباوەر نابى
ولسەر فىترەت دەردەچىت؟

لە وەلامدا: بەلى، لەسەر فىترەت لە داىك ئەبى، كە
دەشبىنىت مندال لادەدات وراست وچەپ دەكات، ئەو
ژىنگەكەىەتى، كۆمەلگاكەىەتى، دەوزوبەرەكەىەتى، داىك
وباوكەىەتى، قوتابخانەىە، راگەياندەكانە،.. هتد، ئەگەرنا مندال
وازى لىبھىنى بەخۆىەو بەتەنھا، فىترەت پاكىكى موسلمان
دەردەچىت.

جا ئەگەر زەمانەتى شەىتان بکەى دەستى بۆ نەبات
ووەسوەسەى بۆ نەكان ولە خشتەى نەبات، منىش زەمانەت
دەكەم لەسەر فىترەت دەردەچىت!

﴿ قَالَ فِعْرَنَّاكَ لَأُعَوِّدَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۖ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ ﴾

[العنكبوت: ۶۵]، واتە: «شەىتان وتى: بە دەسەلاتى تۆ قەسەم، ئەبىت
لە خشتەيان بەرم تەنھا بەندە بىخەوشەكانت نەبىت».

په یامبه ریش ﷺ ته فرموی: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ
مَجْرَى الدَّمِ» متفق علیه. واته: «شهیتان وه کو خوین به ناو لاشه ی
مرؤقا دیت وده روا».

ههروه ها قورئانش باسی وه سوه سه ی شهیتانی بو کرو دین: ﴿
الَّذِي يُوسِّسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ﴾ [الناس: ۵].
ههروه ها هه مو که سیك قهرینیکی له شهیتان له گه لدايه:
﴿وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي﴾ [ق: ۲۳].

جا به فیرهت ئیمه ده زانین که خوا هه یه، وتاک وته نه ایه.
زور جاریش روداو وپیشهاتی وا دیته پیش، په رده له سه ر ئه و
فیرهته شاراهه لا ده دات که ژهنگی تاوان ونه فس وشهیتان سه ری
گرتوه:

پیاویك دیته خزمهت جه عفه ری صادق - په همه تی خوا ی
لیبیت - پرسیاری خوا ی لیده کات: جه عفه ری سادقیش ده لیئت:
پوژئیک نه بوه له سه ر که شتی بیت له ناو ده ریادا؟ ده لیئت: به لی،
ئه لی: هه رگیز پروینه داوه بای توند وشه پوولی سهخت له
که شتی که تانی دابی و هیچتان به دهسته وه نه مابی و بترسن ژیر
ئاو بکه ون؟ وتی: به لی، وتی: له ناخه وه هه ستت نه کرد یه کیك

ههیه دهتوانیت ئیستا به هاناته وه بیّت؟ وتی: به ئی. فه رموی: ئا
ئه وه خوایه!!

به ئی ئه وه دهنگی فیتره ته له ناخه وه بهرز ده بیته وه وهاوار
ده کات: یا الله فریامان بکه وه.

ههر بویه خوی گه وه له قورئاندا سه رزه نشتی موشریکه کانی
کۆن ده کات، ده فه رمویّت: ﴿هُوَ الَّذِي يُسِرُّكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ
فِي الْفُلِكِ وَجَرَّتْ بِكُمْ بَرِيحٌ طَيِّبَةٌ وَفَرَحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ
مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَجَبْنَاهُمْ مِنْ
هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾﴾ [یونس: ۲۲]، ههروه ها ئه فه رموی:
﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا بَحَثْنَاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ
يُشْرِكُونَ﴾ [العنكبوت: ۶۵]، واته: «كاتیک که سواری که شتی ده بن به
بیخه وشى نزا ده که ن وده پارینه وه له خوا، ﴿فَلَمَّا بَحَثْنَاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا
هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ به لام کاتیک که خوا رزگاریان ئه کات وئه گه نه
وشکانی، ئه وسا ده ستده که نه وه به شیرک دانان بو خوا».

به ئی، که شه پوله که دیت وئه دات له که شتی که، ئه وسا
ئه شدا له ژهنگی ئیلحاد ولایده دا، بویه هاوار ده کات: یا الله یا
الله.

به‌لّی، هه‌مو مروّقیك له ناخیدا خوا دهناسیّت، به فیتره‌تی
یهك خواناسه، ئه‌وه عامل «فاکته‌ر» ده‌ره‌کیه‌کانه لای ده‌دات
بو هاوه‌ل پیداکردن، یان هه‌ر خوا نه‌ناسین.

دوه‌م: نیشانه‌کانی خوا «آیات الله».

به‌لّی، به ئایه‌ته‌کانی خوا، باوه‌رمان پی هیناوه.

په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿سُرِّيهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ
حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمُ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ [فصلت: ۵۳]، واته: «بیگومان نیشانه‌کانی
خۆمان پیشانی ئه‌و بیباوه‌رانه ده‌دهین: ﴿فِي الْآفَاقِ﴾ له ئاسۆکانی
ده‌وریاندا، ﴿وَفِي أَنْفُسِهِمْ﴾ وله نه‌فسی خۆیاشیاندا، تا بۆیان
پونده‌بیته‌وه که قورئان هه‌قه».

یانى: له زه‌وی و ئاسمان و شاخه‌کان و داره‌کان و به‌رده‌کان
و ئاژه‌له‌کان، هه‌روه‌ها گیاندار و بیگیانه‌کان و به‌رز و نزمه‌کان،
گه‌وره و گچکه‌کان، هه‌روه‌ها له نه‌فسی خۆشیاندا نیشانه‌ی
جوړاوجۆریان پیشان ده‌دهین تا جوان بو یان پون ده‌بیته‌وه که
په‌روه‌ردگار و په‌یام‌به‌ره‌که‌ی و ئیسلام هه‌قه.

بۆچی؟ ئەوسا: ﴿لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ﴾ [الأنفال: ۴۲]، «بۆ ئەوەی ھەركەس مرد و ھەركەش ژیا، دواى ئەو ھەيىت كە بەلگە و حوججە و نیشانەى خواى بىنى بىت و بىانوى برى بىت، لە قىامەتیشدا بەلگە و بىانوى بە دەستەو ھەيىت بەرامبەر بە خوا، دواى بلى: خوايە من نەمزانى».

ھەربۆيە ئايەتەكانى قورئان پرون ھەروەكو پۆژى پوناك، وەك پەيامبەر ﷺ دەفەرمويىت: «قَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى الْبَيْضَاءِ لِيَأْخُذَ كَنَهَارُهَا»^(۱) واتە: «بىگومان لەسەر پىياز و دىنىك جىمەيشتون كە سپى و پرونە، بەرادرەيەك شەوى وەكو پۆژى وايە»

بۆيە پرونە، سپيە، پەوانە، پۆشنە، بۆچی؟ بۆئەو ھەيىت كەس بەلگەى بە دەستەو ھەيىت لە ئاست خوا. ئەو ھەندە سپى و پرونە ھەموو عاقلەك دركى پىدەكات، ھەموو ژىرىك لىي تىدەكات.

لەو ئايەتەى پيشوترەو ھەيىت پرون بويەو ھەيىت كە ئايەتەكانى خوا، دوو جۆرن:

■ أخرجه ابن ماجه (۴۳) والحاكم (۹۶/۱) وأحمد (۱۲۶/۴) وهو في الصحيحه:

۱. ئایه‌ته‌کانی ده‌رون «آیات النفس»: له ئایه‌ته‌کانی خوا،
 نه‌فسی مروّقه، نه‌فس نیشانه‌یه‌که له نیشانه مه‌زنه‌کان له‌سه‌ر بوون
 و نه‌نهایی خوا، خودا کاربه‌جی ﷻ ده‌فه‌رموی: ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ [الذاریات: ۲۱] واته: «نه‌فسی خوشتان، چه‌ندین به‌لگه
 و نیشانه‌ی ده‌سه‌لّاتی خوی تیدایه، ئایا نابین؟!»، هه‌روه‌ها
 ده‌فه‌رموی: ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ [الشمس: ۷] واته: «سویند به‌نه‌فس
 و ته‌واوکردنی دروستکردنه‌که‌ی له‌لایه‌ن خواوه»، بۆیه‌گه‌ر مروّقه له
 نه‌فسی خۆی وردبیتته‌وه وچی تیدایه له سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ی کاره‌کانی
 خوا، ته‌وا رینمونی ده‌که‌ن بۆ ته‌وه‌ی که په‌روه‌ردگاریکی دروستکه‌ر
 ودانا وشاره‌زای هه‌یه، له‌کاتی‌کدا مروّقه ناتوانی ته‌و دلۆپه‌یه
 دروستبکات که لێی دروستبه‌وه؟ یان بیکات به‌پارچه‌خوین، یان ئەم
 خوینپاره‌بکات به‌گۆشتپاره، یان ئەم گۆشتپاره‌بکا به‌ئیسک، یان
 ته‌و ئیسکه، گۆشت پۆش بکات؟

۲. ئایه‌ته‌کانی ئاسۆ «الآفاق»: هه‌رکه‌سیک وردبیتته‌وه له
 ئاسۆکان وچی له‌م گه‌ردونه‌دا هه‌یه له ئاسمان وزه‌وه‌ی، وله‌وه‌ی له
 ئاسماندایه له ته‌ستیّره و هه‌سه‌ره و خۆر و مانگ، وله‌وه‌ی له
 زه‌ویدایه له شاخه‌کان و داره‌کان و ده‌ریاکان و روپاره‌کان، وچۆن شه‌و
 و پوژ زه‌وی داده‌پۆشن، و به‌پۆیه‌چونی هه‌مو ئەم گه‌ردونه به‌م

سیستمه ورده، هه مو ئه مانه پیی ئه لێن: ئه م گهردونه دروستکهر و به دیهینه ریکی ههیه، و کاروباره کانی به ریوه ئه بات، بۆیه ژیر ههتا وردبێتهوه له م دروستکراوانه و زیاتر تیرامانیته له بونهروهه سهیر و سه مه ره کان، ئه وسا ده زانیته ئه مانه هه موی به لگهی بوون و ته نهایی خوایه.

له وهو پاشیش باسی ئه و چیرۆکه ده کهین که له گه ل پێشهوا ئه بو حه نیفه دا رو ده دا.

که واته: ریکی ئه م گهردونه و وردی له دروستکردنی، و به کاملی خولقاندنی، به لگه یه له سه ر ئه وه ی که وا خوا دروستیکردوه و به دیهیناوه تا ک و ته نهاییه هاوبه شی نیه.

خوا ﷻ ئه فه رموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿[آل عمران: ۱۹۰-۱۹۱]. واته: «به راستی له دروستکردنی ئاسمانه کان و زه ویدا، و له به دوای یه کدا هاتنی شه و ورپۆژ، و جیاوازیان له کورتی و درێژیدا، له هه مو ئه مانه به لگه و نیشانه ی گه وره هه یه له سه ر بوون و ته نهایی خوا بو خاوه ن

عهقله ساغه كان، ئهوانه ی كه بیر له نیشانه و بهلگه كانی خوا ده كه نه وه و ئه لئین: پهروه ردگارا ئه مانه دروستكراوی تۆن و بیهوده دروستت نه كردون، پاکی بۆ تۆ شت بۆ گالته و گه پ دروست بکهیت، ده سا خواجه له دۆزهخ بمان پارێزه».

زهوی

سه رنجی زهوی بده، ههم خره وههم دهشسورپیتته وه! بهلام كه سیش بهرنابیته وه، خاكه كه ی ژیریشمان ناله ریتته وه.

ههروه ها ته ماشای کیشی زهوی بکه! ئیمه موگناتیسمان بینیه كه ئاسنی راکیشاوه بهلام ئهم موگناتیسهی زهوی زۆر سهیره! هه موو شتیك ده کیشی دار و بهرد و مرۆڤ وهه موو شتیك راده گریت، کیشیك به ئه ندازه یه کی گونجاو، ئه گهر ئهو کیش و موگناتیسه نه بیته هیچ كهس له سه ر زهوی رانه ده وه ستا، ئه گهریش کیشه كه ی له وه به هیتر بوایه، هیچ نه ده جولا و ژیان راده وه ستا، سبحان الله! ئاخر خو ئهمه له خووه نه بوه!

خوای پهروه ردگار دهه رموی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعِینٍ﴾ [الانبیاء: ۱۶]. واته: «ئیمه ئاسمان وزهوی وئهووی نیوانیان بۆ گهمه وگالته دروستمان نه کردوه».

ههروه ها دهه رمویت ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا﴾ [ص: ۲۷]، واته: «ئیمه ئاسمان وزهوی وئهووی نیوانیانمان به بییهوده وبه تال و باتل دروست نه کردوه، ئهوه کافره کان وا گومان ده بهن».

دهریا

توخخوا تیپرامان له دهریا کان خوامان پی نانا سیینیت؟

ئهو هه مو گیاندارانهی تییدایه؟

گیاندارى وا، تهنها له دهريادا ههیه.

ئهو هه مو گهوههر ومرواریانهی تییدایه؟

دوو دهریا دهبینی، ئاوه کانیاں تیکه ل نابن، وپهنگ وتامیان

جیاوازه.

سه رنج بده چۆن پان و بهرین و بهر فراوانه.

له ئیراندا روبرارى وا ههیه که ئه گات به دهریا، ئه گه پیته وه

بۆ ئهو پیره وهی پییدا هاتوه.

وړوبارى ئەمەزۆن، ئاوى ئۆقيانوسى ئەتلەسى بە دريژى
سەدان كیلومەتر شیرین دەكات، وتیکەلیش نابیت بە ئاوى
ئۆقيانوسەكە!

وئاوى ئۆقيانوسى ئەتلەسى ئەگاتە دەريای سپى، ئاوى
دەريای سپى ئەكەوئیتە خوار لەبەر قورسیەكەى وزۆرى خویكەى،
وئاوى ئۆقيانوسەكەش ئەكەوئیتە سەرەو.

هەرەها ئاوى دەريای ڤەش تیکەلی ئاوى دەريای سپى نابیت
كە ئەگات پىی، بەلكو دوو ڤڤەوى پیکەو لكاوى لەیهك جودای
هاوسى پیکەهینن، ئاوى دەريای ڤەش ئەكەوئیتە سەرەو و بەرەو
دەريای سپى ئەڤوا لەبەر ئەوێ سوكتەر، وئاوى دەريای سپیش
ئەكەوئیتە خوارەو و بەرەو دەريای ڤەش ئەڤوا!! پاکی بۆ ئەو
خوایهی ناهیلئ تیکەل بن!

﴿ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا
وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴾ [الفرقان: ۵۳]. واتە: «ئەو خوایهی خۆتان بناسن، كە
دوو دەریا تیکەل دەكات و بەرەستیکى لە نیوانیان داناو ناهیلئ
تیکەل بن».

زانست ئەللی: لە قولی «(۶۰م)» شەست مەتر، لە بن دەریا
 ھەموو شتیەک تارێک ئەبێت. بەلام ئەو گیاندارانە چۆن ژیانیان
 ئەگوزەرینن لەو تارێکیەدا؟ بەللی، خوا مۆلیدەییەکی پێداون
 پروناکیان پێدەبەخشییت، بە ھۆیەو دەتوانن دەوربەری خۆیان
 پروناک بکەنەو و بژین، ﴿أَوْ كَظَلُمْتُ فِي بَحْرِ لُجِّي يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ
 مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظَلُمْتُ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدُهُ لَمْ يَكَدْ يَرَهَا وَمَنْ لَّمْ
 يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ﴾ [النور: ۴۰].

﴿لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَمُنْسِكَ
 السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ (۱۶) ﴿[الحج:
 ۶۵]، واتە: «(تایا نابینن کە چۆن خوای گەورە شتەکانی سەر زەوی
 بۆ موسەخەر و پام کردون، لە ئازەلان و پروەک و درەختەکان و گیاندار
 و بیگیانەکان، ھەروەھا کەشتیەکانی لە دەریادا بۆ ئاسان کردون
 بە توانا و دەسەلات و فەرمانی خۆی، خۆتان و شتەمە کە کاتتان بۆ
 دەگوازنەو بۆ ھەر شوێنیەک خۆتان و یستتان لیبی، ھەر خۆیشی
 ئاسمانی راگرتو بۆ ئەوێ بەر نەبیتەو مەگەر بە ئیزنی خۆی،
 بەراستی خوا زۆر نیا و میھربانە لە گەڵ خەڵک کە ئەم شتانە
 پێ بەخشیون».

﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلْيَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ ۚ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ﴿١٢﴾ [الجاثية: ١٢]. واته: «خوا - سبحانه - ئەو زاتهیه که به حری بۆ پام و ئاسان کردون، بۆ ئەو هی که شتی به ئاسان پییدا بپروا به فه رمان و ئیزنی خوا، و بۆ ئەو هی بازرگانی و که سابه تی تیدا بکه ن له جو ره ها که سابه ت، ههروه ها بۆ ئەو هی شوکر و سوپاسی خوا بکه ن له سه ر ئەم کار ئاسانیه ی بۆ ئیوه».

باسی کو یی ده ریاتان بۆ بکه م؟ وتت ده ریا یانی ده ریا!
سه یروسه مه ره ی وای تیدا والله به س خوا پیی ده زانی!

درهخت

لیره شدا ته نها شیعه ره که ی مه عروف ره سافی ده هیئمه وه، که
ئوسا له قوتابخانه کان ئەمه فییری قوتابی ده کرا:

انْظُرْ لِتِلْكَ الشَّجَرَةِ	ذَاتِ الْغُصُونِ النَّضِرَةِ
ته ماشای ئەو داره بکه	خاوه ن لق و به ره ونه قه
كَيْفَ نَمَتْ مِنْ حَبَّةٍ	وَكَيْفَ صَارَتْ شَجَرَةً
چۆن له و تووه گه شه ی کرد	وچۆن بووه ئەو داره
ابْحَثْ وَقُلْ مَنْ ذَا الَّذِي	يُخْرِجُ مِنْهَا الثَّمَرَةَ؟
بگه ری و بلی ئەوه کییه	به روبومی لی ده ردینی؟!

ذَاكَ هُوَ اللَّهُ الَّذِي	أَنْعَمَ لَهُ مِنْهُمْ رَحْمَةً
تَهُوَ تَهُوَ خَوَايِهِ	كِهِ نِعْمَتُهُ كَانِي زُور زُورِهِ
ذُو حِكْمَةٍ بِالْغَاةِ	وَقُدْرَةٍ مُقْتَدِرَةٍ
خَاوَهُن دَانَايِهِ كِي تَهُوَ	وَدَهْسُهُ لَا تِيكِي بِيكُوتَايِهِ
وَانْظُرْ إِلَى الشَّمْسِ الَّتِي	جَذُوتُهَا مُسْتَعْرَةٍ
تَهْمَا شَاي خُورِيش بَكِهِ	كِهِ تِي شَكِي بَلِيْسَهُ دِي
فِيهَا ضِيَاءٌ وَبِهَا	حَرَارَةٌ مُتَشَشِرَةٌ
هَمْ رُونَا كِي تِي دَايِهِ	هَمْ كِه رَمِي بِلَاوَدَه كَاتَهُوَ
ابْحَثْ وَقُلْ مَنْ ذَا الَّذِي	يُخْرِجُ مِنْهَا الشَّرَرَ؟
بِكِه رِي وَبَلِيْ: تَهُوَ كِي يَهُ	تَهُوَ بَلِيْسَهُ يَهُ لِيْدَه رَدَه كَا
ذَاكَ هُوَ اللَّهُ الَّذِي	أَنْعَمَ لَهُ مِنْهُمْ رَحْمَةً
تَهُوَ تَهُوَ خَوَايِهِ كِهِ	نِعْمَتُهُ كَانِي بِهِ لِيْزَمَهُ يَهُ
ذُو حِكْمَةٍ بِالْغَاةِ	وَقُدْرَةٍ مُقْتَدِرَةٍ
خَاوَهُن دَانَايِهِ كِي تَهُوَ	وَدَهْسُهُ لَا تِيكِي نَهْبَهُ زَهُ

خُور وَمَانِگ

ته ماشا ده كهيت، ههردو كيان به شيوه كي ريكوبيك وريكوخراو
لهو شويينه ي بويان دياريكراوه هه لدين وئاوا ده بن. خور

یه کدانه‌یه، ته‌گهر دوان بوایه ژیان نه‌ده‌ما، مانگ یه کدانه‌یه،
 دوان بوایه یان پوناکی زیاتر بوایه شه‌وی زیاتر پوناک ده‌کرده‌وه
 ژیان تی‌کته‌چو. له‌و شوینانه‌ی دیاریکراوه لاناده‌ن، به‌لکوئه‌ونده
 به‌ریکی هه‌لدیت وئاوا ئه‌بیّت، خه‌لک سال ومانگه‌کانی
 پی‌ده‌ژمی‌رن و به‌ خۆریش پۆژه‌کان ده‌ژمی‌رن، ئا ئه‌م ریکی ونیزامه
 به‌لگه‌ نیه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی له‌ خۆوه نه‌بووه؟!:

﴿وَأَيُّهُمُ الْأَرْضُ أَلْيَتُ أَحْيَيْنَهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٢﴾
 وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٣﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ
 ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٤﴾ سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا
 مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾ وَأَيُّهُمُ الْيَتْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ
 النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٦﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ
 الْعَلِيمِ ﴿٣٧﴾ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيرِ ﴿٣٨﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي
 لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الْيَتْلُ سَابِقَ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٩﴾﴾ [یس: ۳۶-۴۰].

واته: «ونیشان‌یه‌کی له‌ نیشان‌ه‌کانی ده‌سه‌لات وته‌نهای، خوا
 که خه‌لک زیندو ده‌کاته‌وه: ئه‌م زه‌ویه‌یه که پوه‌کی تی‌دا نه‌بو
 ومردبو، به‌ دابارینی باران زیندومان کرده‌وه، به‌ هویه‌وه جو‌ره‌ها
 پوه‌کمان پرواند که خویان وئاژه‌له‌کانیان لیی ده‌خۆن، ده‌ی مادام

به پوهك، زهوی زیندو كردهوه، كهواته خهلكیش زیندو دهكاتوهه
 * وله زهویشدا جوړهها باخ وباخاتی داناوه له خورما وتری،
 وچهندهها كانی وچاوگی تیډا تهقاندوه بو ئاودانی نهو باخ
 وباخاتانه * ههمو ئهمانه بو نهوهی خهلك له بهروبومهكهی بخون
 وبهبی نهوهی ههول وماندوبونی خوځیان بیټ، دهی شوكری خوا
 ناكهن لهسهر نهو نیعمهتانهی كه له ژماردن نایهت؟! * پاكی بو
 نهو خوایهی كه نیړ ومیځی دروستكردوه له پوهكه فره چهشنهكانی
 خاكدا، وهروهها له خوځشیان نیړ ومیځی دروستكردوه، ولهو
 دروستكراوهنهشی كه نیوه نایزانن * ههروهها نیشانهیهکی تر
 بوځیان لهسهر بون وتهنهایی خوا، نهه شهویه كه رږژی لیډهكهنین،
 له پرډا تاریکی بالیان بهسهردا دهكیشیت * نیشانهیهکی تریش
 خوړه كه دهگهړی له شوینی چهسپاوی خویدا كه خوا بوی
 دیاریكردوه لیځی تیپهړ ناك، نههمهش نهندازهگیری خوی به
 دهسهلاته كه كهس بهسهریدا زال نابی، وخوی زانایه كه زانستی
 هیچی لی ون نابی * ومانگیش نیشانهیهكه له دروستكراوهكانی
 خوا، خوا كردویهتیه قوناغ قوناغ كه بیست وههشت قوناغه،
 سهرهتا به باریکی وكزی دهستپیدهكات تا به تهواوهتی پر دهبیټ

وئەبیتە بەدر، پاشان دیسانەوہ باریک دەبیتەوہ، کە لە باریکی وزەردی وچەمینەوہ کەیدا وەکو لقی دار خورمای وشکەوہ بوی کۆنی لیدیت * ھەم خۆر ومانگ وھەم وشەو وپۆژ کاتی بۆ دیاریکراوی خۆیان ھەیە وبۆیان نیە لئی لابدەن، نە خۆر بۆی ھەیە بگاتە مانگ وپروناکیەکی بشاریتەوہ، یان پیرەوہکی پیبگۆری، ونە شەویش بۆی ھەیە پیشی پۆژ بکەوی پیش تەواو بونی کاتەکی، جا خۆر ومانگ وئەستیرەکان ھەر یەکە لە فەلەکی خۆیدا دەپۆا» سبحان اللہ.

کەواتە ئەم گەردونە بە سیستەم ونیزامیکی زۆر ورد وموحکەم بەپێوە دەپوات ولادانی بۆ نیە لەو بەرنامەییە بۆی دانراوہ مەگەر بە ئیزنی پەرورینەکیان.

ھەر بۆیە کاتیەک فەرمان دەکات ﷺ، دەبینی خۆر لە شوینیکی ترەوہ ھەلدیت ولە شوینیکی ترەوہ ئاوا ئەبیت.

ئەستیرەکان

تەماشای دەکەیت، چەندەھا ئەستیرە لە ئاسماندا ھەیە کە لە ژماردن نایەت، چ جوانی وزینەتییکیان بە ئاسمان بەخشیوہ؟ چۆن

پازاندویانه ته وه؟ ههروه ها نه خشه یه که له ئاسماندا ده توانی به کاری بهینی بو دۆزینه وهی شوینی مه به ست! تو بلیی ته وه هه ره له خو وه وا بوون به رینما بو خه لک، یان فه رمان پی کراون له وه شوینه دا بن.

خوَا ۞ ئه فه رموی: ﴿وَيَا لَتَجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ [النحل: ۱۶]، واته: «ئه ستیره کانی کردۆته رینما به شه وان»، بو یه وه کو نه خشه به کار ده هی نرا له کوندا.

ههروه ها ئه فه رموی: ﴿إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِرَبِّنَا الْكَوَاكِبِ﴾ [الصافات: ۶]، واته: «ئیمه ئاسمانان پازاندۆته وه به جوانی، که بریتیه له ئه ستیره کان».

ههروه ها ئه فه رموی: ﴿وَرَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ [فصلت: ۱۲]، ﴿وَلَقَدْ رَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾ [الملك: ۵] واته: «بیگومان ئاسمانی دونیا مان به ئه ستیره ی گه وره ی دره وشاوه پازاندۆته وه».

گوزه ریکی خیرا به ناو ئاژه لاند

ئاژه لانی ش له دروستکراوه کانی خودان، بیگومان لیوردبونه وه یان ده تبه ن به ره و خالق ه که یان.

گویدریژ^(۱)

که نمونه دههینریتتهوه بۆ بیعهقلی، باسی گویدریژ دهکریت،
کهچی دهزانی کامه دهنگی رابوهستهیه وکامهش دهنگی
ریکردنه، ئاخو خۆ ئه مه له خۆه نه بوه، کی فیتری کردوه؟

شیر

جوړه شیریک ههیه که پیان دهلین شیر بهریزهکان، کاتیک
که برسیشی بی و بهو هویهوه نریک بیتهوه له مردن، ونیچیریک
ببینیت جگه له خوی خهریکه دهیخوات ده می بۆ نابات، ئه وهنده
بهریزه! کی فیتری کرد؟!

ههنگ «میش ههنگ»

سهیری ههنگ دهکهیت ئه و خانه جوانانه دروست دهکات، که
ئین قهیم - رهحهتی خوی لیبت - باسی ههنگ دهکات،

■ له م خالانهی ئیستا وپیشو وئهوانهی پاشتریش، ئوسلوبی کورتپریم
بهکارهیناوه، وهگهرنا زۆر زیاتر ههله دهگریت، بۆیه وتم: خیرا.
به لکو ئه مپۆ - له سایه ی پیشکوهوتنی تهکنه لوجیاوه - ئه وهنده راستی
له مباره وه دهبینین، کهس نکولی لیناکات مه گهر خۆبه زلزان.

دەفەرمویت: «دەلێی کتیبی ئیقڵیدسیان خویندۆتەوێ له
ئەندازیاری و هەندەسەدا، کێ فیری کردن؟!

میرولە

سەیری میرولە دەکەوێ بەو قەبارە بچوکەوێ خۆی، باشە
عەقڵی له کوێی بیّت، دڵی له کوێی بی، چون دروستکراوە بەو
وردی و دیقەتە! کەچی بە نمونە دەهینریتەوێ لەسەر هەول
وتیکۆشان وزەحمەتکێشان و ماندو بون و پێکی و تەنزیم، کێ فیری
کردن؟

تەنانت دەگیرنەوێ کە پەيامبەر سولەیمان ﷺ جارێک
پرسیار دەکات له میرولەیهك، دەفەرمویت: خواردنی سالیکتان
چەنیکە؟ ئەویش دەلێ: سێ دانە گەنمە، پەيامبەر سولەیمان ﷺ
تاقیدەکاتەوێ، ئەروا ئەبخاتە ناو قتویەکەوێ و سێ دەنکە گەنمیشی
تیدا دادەنیت، دواي سالتە کە سەیر دەکات یەك دەنکە گەنمی لی
خواردوێ، پەيامبەر سولەیمان ﷺ دەفەرمویت: تۆ درۆت له گەل
کردم، وتت له سالیکتدا سێ دەنکە گەنم دەخۆین، ئەوێتە یەك
دانەت خواردوێ! میروێ کە وتی: دەترسام مەشغولی مەملەکەت

ودهوله ته كهت بيت وئهوسا منت له بير بچيټ، من يه ده گي سي
سالم كرد!! كي فيري كرد؟!

كوتر

ته نانهت شافيعي -رهمه تي خوي ليبي- وتويه تي: ژيرترين
ناژهل كوتره، ته نانهت ئهوسا بو نامه ناردن به كاريان هيئاوه.

سهگ

نونهي وهفا له نيو ناژهلان به سهگ دههينريتهوه، ته نانهت
جاحز «جاحظ» باسي ئهوه دهكات، ساليك له ساليهكان تاعونيك
داويه تي له ناوچهيهك، ههموي تياچوه تهنها كورپه له يهك نه بيت،
ئهلي: ته ماشا دهكهن سهگيك ههمو جاريك شيري پيداوه، بويه
ئهو چهند روزه نه مردوه! كي فيري كرد؟!

من نامهوي دريژه بهم خالانه بدهم، ئه گهرنا سويند بي تهنها
ئهم به شه دهتوانين له موجه له ديكداه بهلكو زياتريش بنوسينهوه،
بهلكو زانستي ئه مپرو شتي وا ئهلي، سهيرو سه مه ره.

رپوی

ئەو فیلّ وتەلە کە زۆرە ی لە رپویدا ھەبە تەنانەت مەرۆقەکان
ئەو ھیان زۆر فیلّ باز بێت، ئەلین: ئەلئی رپووبە. کى فیری کرد؟!
سەبارەت بە چیرۆکەکانی رپوی چی بەسەر خەلکدا ھیناوە ولە
گرتنی ئاژەلاند چ فیلانیکی بەکار ھیناوە، ئەو ھەبە جیگای ئەم
کتیبە نیە.

مشك

سەیری مشك دەکەن، زانایان ئەلین: کاتیک دەم ببات بۆ
شلەبەك ببخوات و دەمی پێ نەگات، ئەو بەرد یان شتیک
دەبات دەبختە ناوی شلەکەو ھەبە ئەو ھەبە بەرز بێتەو ھەبە بخت!
کى فیری کرد؟!

میشولە

ئەو جیھازە بى وایەرانە ی ئەمڕۆ، ئەو تەلەفزیۆن و رادیۆیانە،
ھەموی لە میشولەو ھەبە فیری بوین.

با سەرنجتان رابکیشم بۆ دوو شاخەکە ی سەری، لەکۆندا
دەیانوت: ئەو تەنھا ھەبە جوانیە، بەلام ئیستا دەلین: ئەو دوو

شاخه‌ی وه‌کو ئه‌رویلّ وایه، به‌لکو بابلیم ئه‌رویلّ وه‌کو ئهم دوو شاخه‌ی وایه، کاتیک میینه‌که‌ی بانگی ده‌کات وبه ده‌یان مه‌تر لییه‌وه دوره، ئهو دوو شاخه‌ی ده‌سورپینیت، چون توش ئه‌رویلّ که ده‌سورپینیت بو ئه‌وه‌ی وینه‌ی ته‌له‌فزیونه‌که‌ی جوانتر ورونتر بیته‌وه، ئاوها ده‌سورپینیت تا وه‌کو جوان ده‌نگه‌که‌ی بیستیت، که بیستی به‌جوانی، ئه‌وسا شوینه‌که‌ی ده‌زانیت وخوی ده‌گه‌یه‌نیتته میینه‌که‌ی.. هه‌زاران سالّ پیش ئهو جیهازه لاسکیه‌ی ئه‌مرو، په‌روه‌ردگار به‌ میشله‌ی به‌خشیوه، کی دروستی کرد؟ له‌ خووه بوو؟

مروّ چیکردوه جگه‌ له‌ ته‌قلیدی دروستکراوه‌کانی ده‌روبه‌ری نه‌بیت، شتیکم پیّ بلین که داهینانی ۱۰۰٪ سه‌د له‌ سه‌دی مروّ خو‌ی بیت، پیشتر نمونه‌ی له‌و شیوه‌ نه‌بو بیت.

به‌لام خوا ﷺ به‌دییه‌نه‌ری ئه‌رز وئاسمانه -به‌و مه‌زنی و فراوانیه - به‌بی ئه‌وه‌ی نمونه‌ی پیشتر هه‌بویی له‌و شیوه‌یه: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [البقرة: ۱۱۷].

هه موو ئه مانهش به لگه ی ئه وهن که خوا ﷻ به تهنه هه
خوی پهروه ردگاره، هه موو شتیک مولکی خویه تی، خوی
به ریویه ری تی، خوی خالقیتی.

فیل

سهیری فیل بکه ن له بهر به رزی بالا که ی، وگه وره ییه که ی،
کاتی که ده زیت به پیوه له سهر خاکی په قی زهوی نازیت، به لکو
ئه پواته که ناری ئاویک بو ئه وهی بکه ویته ناو ئاوه که وه، بو؟
ده ترسیت بیچوه که ی بکه ویته سهر زهویه کی په ق و مردار
بیته وه، چونکه به رزه، کی فیری کرد؟

ئه مانه پیمان ده لئین: خوایه که هیه وهی دایه تی
دروستکراوه کانی داوه.

هیدایه تی خوی مه زنیش بو گیانله به ران بریتیه له زانی نی ئه و
شته ی قازانجیانی تیدایه وئه وهشی زیانیانی تیدایه. بو
مرۆقه کانیش ههروه ها^(١).

■ هیدایه تی خواش ﷻ بو مرۆقه کانیش دوو جوړه :

یه که م: هیدایه تی پرنمای و پرنیشاندان «الإرشاد» که ریگات نشان
ده دات، ئه وه حقه وئه وه ناحقه.

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾

واته: «خو ئه و زاته یه هه ر شتیك دروستکردنیکی شیاو به خوی دروستی کردوه وپیی بهخشیوه وبه جوانترین شیوه خولقاندویهتی، ئینجا رینمایی هه ر دروستکراویکی خوی کردوه که سود وهبرگری لهوهی خوا بوی دروستی کردوه». بهئی ئه وه خواجه -جل جلاله.

الشَّمْسُ وَالْبَدْرُ مِنْ آيَاتِ قُدْرَتِهِ

وَالْبَرْقُ وَالْبَحْرُ فَيُضْ مِنْ عَطَايَاهُ

دووه: هیدایه تی سه رکه وتن «التوفیق»، ئه وهی که سه رکه وتوت ده کات رینگهی هه ق بگریته بهر.

که ده فهرمویت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ [القصص: ۵۶]، واته: «ئه ی پهیامبه ر تو ناتوانیت هه رکه ست هه ز لیبو هیدایه تی بده ی» یانی: سه رکه وتوی بکه یت ورینگای هه قی پی بگریته بهر، به لکو ته نها رینماییت له سه ره.

که ده شفهرموی: ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [الشوری: ۵۲]، واته: «بینگومان تو هیدایه ت ده ده یت بو سه ر رینگای راست»، یانی: رینمویکاری رپی هه قی، یانی: تو چرات به ده سه ته وهیه، رینگه نیشانی خه لک ده ده یت، ئه ما سه رکه وتویان بکه ی ورینگایان پی بگریته بهر، ئه وه ته نها له ده ستی خواجه ﷺ.

الطَّيْرُ سَبَّحَهُ وَالْوَحْشُ مَجَّدَهُ

وَالْمَوْجُ كَبَّرَهُ وَالْحُوتُ نَاجَاهُ

وَالنَّمْلُ تَحْتَ الصُّخُورِ الصُّمَّ قَدَّسَهُ

وَالنَّحْلُ يَهْتِفُ حَمْدًا فِي خَلَايَاهُ

وَالنَّاسُ يَعْصُونَهُ جَهْرًا فَيَسْتُرُهُمْ

وَالْعَبْدُ يَنْسَى وَرَبِّي لَيْسَ يَنْسَاهُ

خو ﴿عَلَّكَ﴾ تَه فِهَر مَوِي: ﴿أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ

السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا

أَوَّلَهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿١٠﴾ أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا

وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَوَّلَهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا

يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ

الْأَرْضِ أَوَّلَهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا نَذَكَّرُونَ ﴿١٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ

وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَوَّلَهُ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا

يُشْرِكُونَ ﴿١٣﴾ أَمَّنْ يَدْعُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَوَّلَهُ مَعَ

اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿[النمل: ٦٠-٦٤].﴾

واته: «پرسیاریان لیبکه: کی تاسمان وزهوی دروستکردوه؟

وبارانی له تاسمانه وه دابه زاندوه؟ به هوویه وه چه نندین باخاتی

دلرفینی پی پرواندوه؟ نیوه نه تانده توانی وناشتوانن داره کانی

بروینن ئەگەر خوا بارانی نەباراندبایە، ئایا پەرستراویکی تری جگە لە خوا ھەیە ئەم کارە لە گەڵ خوادا کردووە، تا لە گەڵ خوادا بپەرەستری و بکریتە شەریکی؟ بەڵکو ئەو موشریک وییباوەرانی لە پیکای ھەق و ئیمان لادەدەن و غەیرە خوا وەک خوا لێدەکەن * ئەو ئەوانە لێیان دەپارێنەووە باشترن یا ئەو خواوەی کە زەوی کردووە بە مایە و ئۆقرەیی و لە ناوەرەستیشیدا روبراری داناو، و کۆمەڵێک شاخی بۆ داناو تا راگیری بکەن و تۆکمە بکەن، و لە نیوان دوو دەریای سازگار و سوێردا بەرەستییکی داناو تا تیکەڵ نەبن، ئایا پەرستراویکی تر لە گەڵ خوادا ئەمانە کردووە تا بپەرەستری و بکریتە شەریکی خوا؟! بەڵکو زۆریک لەو موشریکانە قەدری گەورەیی خوا ناگرن و نازانن * ئەوانە لێیان دەپارێنەووە باشترن یا ئەو خواوەی بە ھانای تەنگانەووە دیت کە داوای فریاد پەسی لێبکات، و ئەو نەرەحەتیە سەری لادەدات، و دەتانکات بە جێنشینی یەکتەر، ئایا پەرستراویکی تر ھەیە لە گەڵ خوادا ئەم نیعەمەتانەتان پێدەخشی، بەراستی کەمیکن بێردەکەنەووە و پەند و ھەردەگرن * ئەوانە لێیان دەپارێنەووە باشترن یا ئەوێ لە تاریکیەکانی دەریا و وشکانیدا رێنماییتان دەکات،

ئەى كىيە كە با دەنیریت بە موژدەدەر پېش دابەزاندى پەحمەتى
خۆى كە زەوى پى زىندو دەكاتەوہ؟! ئايا پەرستراویكى تر ھەيە
لەگەل خوادا ئەم شتانەتان بۆ دەكات؟! پاكى بۆ خوا لەو
شیركانەى ئیوہ * پرسىارىشیان لیبکە: ئەى كىيە خەلك
دروستدەكات وھەركاتیش ویستى لیبى دەیانمیریت وزىندوشیان
دەكاتەوہ؟! ئەى كىيە لە ئاسمانەوہ پۆزیتان دەدات بە دابەزاندى
باران، لە زەویشدا بە سەوزکردنى كشتوكال وھتد...؟! ئايا
پەرستراویكى تر ھەيە لەگەل خوادا ئەم شتانەتان بۆ دەكات؟!
كوا بیئن بەلگەكانتان ئەگەر راست دەكەن خوا شەرىكى ھەيە!؟»

گوزەرىك بەناو میوہ كاندا

تەماشای میوہكان بکەن، ھەموى ھەر میوہیە، كەچى
ھەریەكە وتامى تاییبەت بەخۆى ھەيە، ئەمیان مزرە وئەویان
ترش، ئەمیان زۆر شیرینە وئەویان كەم.

پرتەقال

ئەمە پرتەقالە، ئەمە سندیە ، ئەمە نارنجە، ئەمە لیمۆیە...
ھەموشیان یەك نەوع ویەك جۆرن بەلام تامەکیان جیاوازە،

ورپه‌نگیان جیاوازه، ئەمه به‌لگه نیه که خوايهك ههيه، ويستی
ههيه، دروستکه‌ره، تاك وته‌نهایه، وبيهاوه‌ل وبيشه‌ريك
ويپره‌فيقه.

تری:

سه‌رنجی تری دده‌دی، ههيه دانه دريژه، ههيه دانه كورته،
هه‌شه دانه خره، ههيه گه‌وره‌يه، هه‌شه بچوكه، هه‌يانه ره‌نگی
ره‌شه، هه‌شيانه ره‌نگی سوره، هه‌يانه ره‌نگی سه‌وزه، هه‌شيانه
له‌و به‌ينه، هه‌يانه تامی شیرينه، هه‌يانه تامی مزهره، هه‌شتيانه
تامی ترشه، ئەمانه به‌لگه‌ی بوونی خوا نیه؟!

خورما:

سه‌یری خورما ده‌که‌ی که ده‌يه‌ها جوړی خورما هه‌يه،
وهه‌ريه‌که وتامی‌کی تاييه‌ت به‌خۆی هه‌يه، وهه‌موشی هه‌ر ناوی
خورمايه.

ئەمانه خوا نه‌بی - تبارك وتعالی - کی وای لی‌کردن؟!

به راستی ئەم گەردونه کتیبیکی کراویدیە خوایه، به هەمو
زمانیەک دەخویندریتەوه، هەمو کەسیک لێی تێدەگات - گەر
وردبیتەوه -.

يَا عَجَبًا كَيْفَ يُغْصَى الْإِلَهُ * أَمْ كَيْفَ يَجْحَدُهُ جَا حِدْ؟
وَاللَّهِ فِي كُلِّ تَحْرِيكَةٍ * وَتَسْكِينَةٍ أَبَدًا شَاهِدُ
وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ * تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدُ

سەیره چۆن سەریچی خوا ئەکری

یا چۆن نکۆلی لە بوونی ئەکری

لە کاتی کدا لە هەر جولە ووەستانی

ئەبینیتەوه بەلگە وشاهییدی

بەلکو لە هەمو شتی کدا نیشانه هەیه

لەسەر تاک و تەنهای خودی

بەروا بوون بە زانست دژی ئیمان نیە، بەلکو

زانست بانگت دەکا بو ئیمان

ئەو پیشکەوتنە زاستی ئەمڕۆ، زۆر نیشانە خوایی بو

رونکردینەوه، و ئیمانمانی پتەوتر کرد والە مد الله تعالی.

به‌لگه‌کانی قسه‌که‌شمان زۆرن، به‌لام نمونه‌یه‌کی ئاشکرا

ده‌هینمه‌وه:

ئه‌گهر ئیسلام وئیمن به‌خوا، دژی زانست بوایه، ئه‌وا ئه‌بوایه
 ئایه‌ت و فهرموده راسته‌کان هه‌موی بکه‌وتایه‌ته درۆوه، هه‌روه‌ها
 ئه‌بوایه ئیسلام له پاشه‌کشه وکه‌مبونه‌وه ببوایه، به‌لام به
 پیچه‌وانه‌وه سهرنج ده‌ده‌ین ئیسلام له هه‌ر سهرده‌میکی تر زیاتر،
 له‌م سهرده‌می ئینته‌رنیٲ وچونه سهر مانگ! ونه‌وه‌وی وئه‌و
 هه‌مو پیشره‌فته‌ی بواره جیا‌جیا‌کان ده‌بینی ئیسلام له لیستی ئه‌و
 ئایانه‌ن زۆرت‌رین له‌ بلا‌وبونه‌وه، سهر لیسته‌که‌ی گرتوه وپه‌قه‌م
 یه‌که! ئه‌و هه‌مو بیانیه له‌ مؤسیقار وگۆرانیبیژ وئه‌کته‌ر
 ووه‌رزشوان وسیاسی -ته‌نانه‌ت تا ئاسته هه‌ستیار وبالا‌کانیش-
 وزانا‌کان وپرو‌فیسۆر ومامۆستای زانکۆ و خه‌لکی ساده‌کان که
 موسلمان ده‌بن له‌ سهرچاوه فهرمییه‌کانه‌وه ده‌بینرین، به‌لگه‌ی زۆر
 به‌هیز نیه که ئیسلام له‌ سهرده‌می زانستدا سهری زیاتر به‌رزوه
 کرد تا ئاستی هه‌وره‌کان -وه‌ک له‌ دوینی-، ده‌نگی زیاتر به‌رزوه
 کرد -له‌ چاو ئه‌وسا-، ته‌حه‌دداکه‌ی توندتره‌وه‌کرد ونه‌پسا.

بۆ؟ چونکه دژی زانست نه بو تا بترسی، ترسی له پیشکه وتن
 نه بو تا بجه په سی، قه دی عه قلی باریک نه بو تا بپه سی، بالای
 ته هه ددای نزم نه بوو تا به ئه رزا بجه سپی.

به لکو که ته ماشای زانستی ئه مپریان کرد، گه وره یی زانستی
 خویان زیاتر بۆ رۆن بوویه وه، ئه وان ده خویننه وه که خوا ﷺ
 ئه فهرموی: ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ
 إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الإسراء: ۸۵]، «زانستیکی که متان پییه خشراوه»، ئه م
 پیشکه وتنه زۆره ش ده بینن، ئه وسا ده زانن زانستی خوا چهند
 گه وره یه که ئه مه هیشتا که مه زۆر شتی زانست مروژ په ی
 پییه برده وه.

هه روه ها گه وره یی ده سه لات و سیفه تی وینه گرتنی خویان لا
 زیاتر رۆن بویه وه، بینیان دوا ی ئه و پیشکه وتنه هیشتا زانستی
 ئه مپرو ناتوانی ده نکه گه نمیک، گرامیک گوشت دروست بکات.
 وتیان: پاک ی بۆ تۆ خواجه کان ئه و ملیاره ها ده نکه گه نمه له چهند
 سه عاتی کدا له و خا که وشکه ده روینی و دروست ده که یت!!

هه روه ها جوانی کاره کانی خویان بۆ ده رکه وت، که بینیان
 زانستی ئه مپرو مروقی ئالی «رۆبۆت» دروست ده کات،

هەندیکیان پیکەنینیکی هێمانە گرتنی و وتیان: پاکى بۆ تۆ
خوايه گيان ئیমে چۆن پێدەکهین وئەو چۆن پێدەکات؟ ئیমে چۆن
دەست دەوەشینین وئەو چۆن دەیوەشیینیت وەتد...؟ گەرچی
پیشماوانە ئەویش هەر لە ئاساری زانستی مەزنیانە خوايه
گیان، تۆ فیڤى مرۆڤت کردووە بە ئیزنی تۆ بوو!!

هەر بە ئاسنەکهى خوا رۆبۆت دروست دەکات، مرۆڤ
توانیویەتى چى لە نەبوون بهیڤیتە بوون؟

لە پلهى زانست کهم ناکەمەو، بەلکو باسى گەرەبى
وگرنگی دروستکراوەکانى خۆى بەرز و مەزن دەکەم، ئاخر وایە:
کە خۆر هەلدیت پرشی رۆشنايیه کهى، روناکی ئەستێرەکان
دەبات، کە خۆر هەلدیت لە شەرما مانگ خۆى دەشاریتەو.

بەلێ، زانستی مرۆڤ بە کوێى زانستی خوا ﷻ گەیشتو،
ئەو تانى ئەو گەردونه گەرە و بەر فراوانە، زانایانى ناسا دەلێن:
سەرمان سورماو، ئەو هی ئاشکرامان کردووە لەم گەردونه، وەك
دلۆپێك وایە لە بەحرێکدا.

بەم نیشانانەى باسماں کرد خوا -سبحانە- لە قورئاندا
بانگمان دەکات و خۆیمان پێدەناسین، بۆ ئەو هی بیپەرەستین

وئەفەر مە: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتْا رَتْقًا فَفَنَقْنَاهُمَا
وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ
بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا
مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [الأنبياء: ٣٠-٣٣]

واتە: «ئایا ئەو بیباوەرانه نازانن کە ئاسمان وزەوی پێکەوه
لکابوون وھیچ لە نیوانیان نەبو، نە باران ونە پروەک هەبو، ئەوەبو
لە دەسەلاتی خۆمان لێکمان جودا کردنەوه، وبارانمان باراند
وگیامان پرواند، بە ئاویش هەموو شتییکمان زیندو پراگرتو، ئایا
دوای بینینی ئەو هەموو نیشانانە هەر باوەر ناهینن، ولە زەویشدا
شاخمان داناوه تا زەوی بچەسپینی، وپێگا ودۆلی فراوانیشمان
لە نیوانیان داناوه بۆ کارناسانی وشارەزایی خەلک بۆ بژیویان،
وئاسمانمان کردووە بە سەقییەکی بێ کۆڵەکە، وپاریزراوه
وبەرنابیتهوه، شەیتانەکانیش پێیدا تیپەر نابن، بەلام بیباوەرانی لە
ئاست نیشانەکانی ئاسمان لە بێئاگاییدان، وخوا هەر خۆی شەوی
دروستکردووە بۆ حەوانەوهی خەلک وپروژیشی دروستکردووە بۆ
بژیوی خەلک، خۆریشی کردووە بە نیشانە ی پروژ، ومانگیشی

کردۆته نیشانهی شهو، وهه‌ریه‌که‌یان له ته‌وه‌ر و فه‌له‌کی
دیاریکراوی خۆیدا ده‌روا و لێی لانا‌دات».

به‌راستی ئه‌گه‌ر که‌سیک بیه‌وێت قول بیه‌ته‌وه و نیشانه‌کانی
خوا ﷺ ببینێت له گه‌ردوندا، له ئاسماندا له زه‌ویدا، له
شاخه‌کاندا، له دار و ده‌ریاکاندا، شتی سه‌یر و سه‌مه‌ره ده‌بینێت،
زۆر نیشانه‌ی گه‌وره ده‌بینێت، به‌لام باشت‌ترین و وته ئه‌وه‌یه که‌م
بی‌ت و مه‌به‌ست بپێکێت «خير الکلام ما قل ودل»، بۆیه ئه‌مه
گوزه‌ریک بوو به زه‌وی و ئاسمانه‌کاندا، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ندیک له
نیشانه‌کانی گه‌وره‌یی خودا ببینن.

به کورتی: ده‌بی‌ت موس‌لمان بی‌روباوه‌ری وایێت: هه‌ر خوا خۆی
دروستکار هه‌موو شتی‌که له‌م گه‌ردونه، هه‌ر خۆشی به‌رپۆیه‌ری
کاروباری ئه‌م گه‌ردونه‌یه، هه‌ر خۆی خاوه‌نی هه‌موو ئه‌م گه‌ردونه
پان و به‌رین و فراوانه‌یه، ئه‌مانه‌ش به‌دی نایه‌ت به‌بی‌ پ‌روا بوون به
به‌بونی خوا -جل جلاله-.

سی‌یه‌م: عه‌قل «دلالة العقل».

هه‌روه‌ها مرۆڤ به عه‌قلی ده‌زانێت که خوا هه‌یه، ئه‌وه‌ش
ده‌لاله‌تی‌که له‌سه‌ر بوونی خوا، ئه‌گه‌ر مرۆڤ سه‌یری خۆی بکات

دهزانیّت خوایهك ههیه تاك وتهنهایه، ئهوهتا پهستراوی ههق
 قسهیان له گهڵ دهكات دهفهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ
 الْخَلْقُونَ﴾ [الطور: ۳۵]، واته: «ئایا ئیوه ههر له خۆوه دروستبوون،
 له هیچهوه دروست بوون، یان خۆتان دروستکهری خۆتان؟!»
 پرسیاریکه بۆ ئینکاری ئهوهیان پیده لیت، یانی: خۆتان باشدهزانن
 دروستکهری خۆتان نین، وناشکری ههر له خۆوه بووبیتن، چونکه
 مهخلوق بێ خالق نابێ، کهواته ههر خوا دروستی کردون، ئیتر بۆ
 ملنادهن؟!

جاسی ئهگر ههیه:

له ئایهته کهوه پون دهبیتهوه، سی گریمانه ههیه:
 یه کهم: یان ئهوهتا بوه نه وه ره کان، ههر له خۆوه دروست
 بووبیتن و به دی هاتبیتن به بێ ئه وه ی هیچ به دیهینه ریك به دیهینه بای
 وهیچ دروستکهریك دروستی کردبیت؟
 دووهم ئه وه یه: بوه نه وه ره کان، خۆیان دروستکهر و به دیهینه ری
 خۆیان بن؟

سییه م ئه وه یه: دروستکەر و به دیهینه ریکی هه بیته، ئه ویش
خوایه وێک؟

ئایا مروڤ له خووه بووه؟

بیینه سەر گریمانه یه که م: بو هه وه ره کان، به سودفه وه هر له
خووه دروست بووبی و به دیهاته بی به بی ئه وه ی هیچ به دیهینه ریکی
به دیهینه نابی:

بیگومان ئه م گریمانه شتیکی مه حاله ومومکین نیه، چونکه
هه مو عاقلێک ده زانیته: ناکرێ هیچ به دیهینه راویک به بی
به دیهینه ره به دی بیته، هیچ دروستکراویک له خووه و به بی خالق
به دی هاته بیته. ئه م بوچونه ش له شیتیه وه نزیکتره تا ژیری،
چونکه «موجود» به بی «موجد» نابیته، «حادث» به بی
«محدث» نابیته.

به لکو شوانه کانیش ئه مه ده زانن: «البعرة تدل على البعير،
والأثر يدل على المسير، فسماء ذات أبراج، وأرض ذات فجاج، ألا تدل
على العليم الخبير»، «پشقل به لگه یه له سه ره بونی مه ر و بز،
شوینپی به لگه یه له سه ره بونی ریکردن، جا ئاسمانیکی خاوه ن ئه م

هه مو بورجه، وزهويه کی خاوهن ئەم هه مو رینگا ودۆل وشیه،
هه مو ئەمانه به لگه نین له سه ر بونی خودای زانای کاربه جی؟!».

مولحیده کان ئەلین: به سودفه بووه، بۆن مونه: ئەگەر شەش
مه یون بلیۆنان سال له سه ر ئامیژیکی نوسین دابنیشن و بدهن له
پیته کان، له وانه یه سودفه بکات، له کۆتاییدا یه کیك له
په خشانه کانی شکسپیریان نوسی بیته وه، که واته ئەشکری ئەم
که ونه مو حکه مه ش! به هۆی کۆمه له کرداریکی نادریاره وه پیش
بلیۆنان سال به سودفه دروست بوی»^(۱).

له وه لامي ئەمه دا، کریستی موريسون سه روکی ئەکا دیمای
زانستی له نیویۆرک و ئەندامی پیشوی ئەنجومه نی جیبه جیکار،
له ئەنجومه نی لیکۆلینه وه ی نه ته وه یی ئەمریکا، ئەللی: ئەگەر ده
دیناری ئاسن - با من نمونه ی دینار به یئمه وه - به یئیت وله ژماره
یهك بۆ ده ی له سه ر بنوسی، پاشان بیخه یته گیرفانته وه و به جوانی
تیکی بدهیت، پاشان هه وللی ئەوه بدهیت یه که جار ژماره یهك
بیته ده ست، ئیحمالی ده جار هه ولدان هه یه بۆ ئەوه ی یه که جار

■ ته ماشا بکه ن شه ی تان چۆن ئەیه وی هه ر چۆنیک بووه به ره و دۆزه خیان

بیانات.

ژماره یهك بیته دهستت، بهلام بۆ ئهوهی به تهرتیب له یهكهوه بۆ ده، بیته دهستت، ئهوه لهوانهیه دواى ده بلیۆن جار رو بدات».

باشه ئهمه بۆ ژماره یهك بۆ ده، ئهی ئهم گهردونه بهم فراوانی وجوانی وریکی وتۆکمهیه، پیوستی به چهند سال ههیه، بهراستی ئیحتمالیکی خهیاڵی دهردهچیت که له ژماردن نایهت، چ جای ئهوهی تهسهور و وینا بکری!

ههروهها گریان وا دابنێ - که واش نیه - به سودفه دروست بوو بیته، ئهی شتیك به سودفه دروست ببی، به رێك وپیکی «منتظم»ی دروست نابیته، ئهگهر به رێکیش دروست بیته، به رێکی وجوانی گهشه ناکات، ئهگهر به رێکیش گهشه بکات، به رێکی وجوانی بهردهوام نابیته، بهلام که سهیری بونهوهرهکان دهکهین زۆر به رێك وپیکی وجوانی دروستکراوه وگهشه دهکات و بهردهوامیشه تا نهو کاتهی خوا ویستی لییهتی: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾، واته: «سویند بی له جوانترین شیوه و وینه مروژشان دروستکردوه»، عاقلهکانیش شاهیدی لهسهه ئهمه دهدهن.

ئەمە لە ئەسلی دروستبونیان، ھەروەھا لە گەش و فە ومانەو
 و بەردەوامیشیاندا ھەر پێک و پێک و جوانن، بۆ نمونە: مەزۆ زۆر بە
 پێکی و جوانی دروست ئەبێ و بە پێکیش گەشە ئەکا و بە پێکیش
 بەردەوامە. بەلکو تا گەورەتر ئەبێ پێک و پێکتر و بەھێزتر ئەبێت
 بەلکو گەیشتە چل سالی، ئەگاتە ئەوپەری عەقل و ھێزی.

ھەروەھا مولحیدەکان ئەلین: «سروشت» (الطبیعة) دروستی
 کردوہ!!».

لە وەلامدا ئەلین: سەرەتا ئەم شوبھە کۆنە، خودا لە قورئاندا
 باسی دەکات، کە بێباوەڕان وتویانە: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا
 الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾ [الجاثیة: ۲۴] واتە: «ژیان
 نیە تەنھا ئەم ژیانی دۆنیایە نەبێت، ھیچ نامان مەبێت
 تێپەربونی پۆژ و شەو و تەمەن درێژی نەبێ». ئەوان وتیان:
 پەرواوەکان و ئەمانیش وتیان: خودی شتەکان!!

پاشان مەبەستتان چیە لە سروشت؟! مەبەستتان خودی
 شتەکانە، یان ئەو پێسا و نیازم و یاسایانە ئەم گەردونە لەسەری
 دەپروا؟! یان مەبەستتان ھێزێکی تری بەدەر لەم گەردونە ئەم
 گەردونە بەدیھێناوە و دروستی کردوہ؟!

جا ئەگەر وتیان: مەبەستمان خودی گەردونه، واتە: ئاسمان
خۆی خۆی دروستکردووە وزەویش ھەروەھا وەتد... ئەوا
پێویستمان بە قسە و کاتیکی زۆر نیە بۆ وەلامدانەو، چونکە
پێشتر باسی ئەو ھەمان کرد کە ھەرگیز ھیچ شتێک ناتوانیت خۆی
دروست بکا و ھەموو ژیرەکان کۆکن لەسەر ئەم خالە.

خۆ ئەگەر وتیان: مەبەستمان ئەو پرێسایەییە کە گەردون
لەسەری دەپروا.

لە وەلامدا ئەلێن: ئەمە چەواشەکاری و فیلکردنە، وەگەرنا
منیش دەزانم گەردون لەسە نێزامیەک بەرپۆھ دەپروات، بەلام کێ
ئەو نێزامەیی داناوە، کێ دروستی کردووە؟ ئەمە بنچینەیی
پرسە کەییە.

بەلێ، پێم ئەلێ ئەو چییە؟ بەلام پێم نالێ چۆن و کێ وای
لێکردووە؟

خۆ ئەگەر بلێ: مەبەستم لە سروشت، ھێزێکی دەرەوہی
گەردونە، ئەم گەردونەیی بەدیھێناوە، ھێزێکی بیسەری بینای
کاربەجیی بەتوانای... وەتد، ئەوا ئەلێن: راست دەکەیت و ئەمە

تهواوه، بهلام ههلهتان کرد ناوتان لینا: سروشت، بهلكو تهوه
ناوی: الله یه -جل جلاله-.

جا لهم ماوه زانایانی شوینهوار، شاریکی خاپوریان دۆزیهوه
له ژیر خاکدا، کهس هات به بیریدا له زانایان یا له خهلك، بلی:
ئهمه ههر له خووه دروست بووه، بههوی با وباران وتهپ وتۆزه
وسهردی وگهرمییهوه!!

ئهی کهسیك وا بلیت؟ ییگومان دایک وبابی دهیبهن بۆ لای
پزیشکی دهرونی! ونهلین: پۆلهکهمان تیكچوه!

ئهمهش پیی ئهوتری: «قانون السبیه».

جا مروقهكان ههولێ زۆریاندا که ههمو قۆناغهکانی
هۆکارهکان بژمیرن قۆناغ به قۆناغ، ونهو زنجیرانه بدۆزنهوه تا
دهگاته سهرهتای دروستبونی جیهان، ئهزمونێ زۆر خرا پروو،
ههولێ زۆر درا، بهلام بیثومیڤ بوون ولهو شوینه وهستان که
غهب دهست پیدهکات، که زانا ونهزان تییدا یهکسانه.

له ههنڤیک ریوايهتدا هاتوه: خهلكانیك ویستویانه گفتوگو
بکهن لهگهڵ پێشهوا ئهبو حهنیفهدا لهمهپ پهروهردگار، ئهویش -
به پهحهت بی- پیی وتون: «-پیش قسهکردمان لهمهپ ئهم

بابه ته - هه وائم بدهنئ له باره ی کهشتیه کهوه له پوډاری دیجله،
 ده پروات خوی پر ده کات له خوړاک وشته کانی تریش، هه
 به خویشی ده که پرېته وه، ولهنگه ده گریټ خوی به تال ده کا
 وده شکه پرېته وه، هه مو ئه مانه بیته وهی کهس سه پرهرشتی
 بکات؟!».

وتیان: «شتی وا مه حاله وهه رگیز نابی».

ئه ویش وتی: «ئه گه ر ئه مه مه حال بیت بو کهشتیه ک، ئه ی چ
 جای ئه م هه مو گه ردونه فراوانه، به ئاسمان وزه ویه وه؟!» چون
 نه کری هه ر له خووه پرواته ریوه به بی به ریوه به ریک.

ته نانه ت هه بووه له ناو عه ره به کانی کوندا هه ر به عه قلی
 خوی زانیویه تی که خوا هه یه، له وانه:

قیسی کورپی ساعیده ی ئیادی لیوه ی ده گیرنه وه وتویه تی:
 «أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَعُوا، مَنْ عَاشَ مَاتَ، وَمَنْ مَاتَ فَاتَ،
 وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتٍ، لَيْلٌ دَاجٍ، وَسَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجٍ، بِحَارٌ تَرْخَرُ،
 وَنُجُومٌ تُزْهِرُ، وَضَوْءٌ وَظِلَامٌ، وَبُرٌّ وَآثَامٌ، وَمَطْعَمٌ وَمَشْرَبٌ، وَمَلْبَسٌ
 وَمَرْكَبٌ. مَا لِي أَرَى النَّاسَ يَذْهَبُونَ، وَلَا يَرْجِعُونَ، أَرْضُوا بِالْمَقَامِ،
 فَأَقَامُوا، أَمْ تُرْكُوا فَنَامُوا».

واتە: «ئەى خەلگىنە بېيىستىن وتىبگەن، ھەركەس بىرى دەمرى، وئەۋەشى بىرى دەروا، وئەۋەى كە بىرپارە بىت ھەر دىت ئەمىرۇ يا سبەى، شەۋى تارىك، ئاسمانى خاۋەن بورج، دەرياي پىر، ئەستىرەى درەۋشاۋە، روناكى وتارىكى، چاكى وخراپى، خواردن وخواردنەۋە، جلوبەرگ وسوار، ئەۋە چىە خەلگ ئەبىنم دەپۇن، وناگەپىنەۋە؟! ئايا رازىن بە شوپىنەكەيان بۆيە ماۋنەتەۋە؟! يان وازيان لىھىلراۋە بۆيە بۇ خۇيان خەۋتون؟!»

جا بەلى بىگومان مەرۇڭ بە عەقلى پروانىت، ئەۋسا خوا ﷺ دەبىنپىتەۋە و دەيناسى.

ئايا مەرۇڭ خۇى دروستكەرى خۇيەتى؟

گرىمانەى دوۋەم: خۇيان دروستكەرى خۇيان بن، ئەمەش دىسانەۋە مەحالە ومومكىن نيە، چونكە بونەۋەرەكان پىش ئەۋەى بەدىھاتبىتن ھىچ «العدم» بوون، و«ھىچ» ىش، شت دروست ناكات، «العدم» مەۋجود دروست ناكات. ھەر كەسىك تۆزى عەقلى ھەبى ئەۋا ئەزانى شتى وا نابى، وباۋەر بون بەمە

له شىتيه وه نزيكتره تا ژىرى، چونكه هەرگيز ناكړى هيچ كه
هيچ ونه، خوۍ به دى بهيڼى وخوۍ دروست بكا!!

يانى بيهيڼه پيش چاوى خوت: ته له فزيونه كې مالتان پيش
ته وهى دروست بكړى، چى بووه؟ هيچ. ئه ي باشه نه گهر هيچ
بووه، چوڼ هاتوه خوۍ دروستكردوه؟!

كه وابو ته نها به شى سييهم مايه وه، ئه ویش:

هەر «الله» مروځى دروستكردوه

سييهم ته وه يه: ئه م بونه وهرانه خالق وبه ديهيڼه ريک به ديهيڼاون،
ته ویش «الله» يه ﷻ، كه به ديهيڼه رى هه مو شتيكه،
دروستكه رى هه مو دروستكراويكه، كاروبارى ئه م گه ردونه به رپوه
ته بات.

جا دروستكراو دروستكه ريکى هه يه، موجود موجد يکى
هه يه، ئه سهر موئه سيريکى هه يه، موحده س موحديسيکى
هه يه، مه صنوع صانعيکى هه يه، مه فعول فاعليکى هه يه.

ته مانه کو مه ليک پرسى به لگه نه ويستن، وهه مو عاقله کان
کوکن له سهرى، جا هه ركه س به لگه بهيڼي ته وه بو پوچكردنه وهى

ئەم بناغەییە، ئەوا بەلگە دەهێنیتەوه لەسەر نووسانی عەقڵی
وسەرلێشیواوی خۆی.

بۆیە جوبەیری کۆری موعیم ﷺ دەفەرمویت: یەكەم
ئایەتێك بەر گویم كەوتبیت ئەم ئایەتە بوو، كە پەيامبەری خوام
بینی ﷺ لە نوێژی مەغریبدا دەبێژێ: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ
هُمْ الْخَالِقُونَ﴾ (٣٥) ﴿أَمْ خُلِقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بَلْ لَا يُوقِنُونَ﴾ (٣٦) ﴿أَمْ
عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمْ الْمُضَيِّطُونَ﴾ [الطور: ٣٥-٣٧]، دەڵێت:
«سویند بەخوا وەختبوو دڵم بفری» رواه البخاري.

بۆچی دڵی وەختبو بفری؟ بێگومان بەهۆی جوان تیگەیشتنی
لە ئایەتەكە، وئەو بەلگانەیی كە تییدایە.

بۆیە مەرۆف بە عەقڵی دەزانیت خوايەك هەيە تاك و تەنهایە.

چوارەم: شەرعه كانی خوا «شرائع الله ﷻ».

هەموو كەتیبە ئاسمانیەكان ئەمە دوپات دەكەنەوه، كە خوا
بەدیھێنەری ئەم گەردونەییە.

هەر وەها هەموو ئەحكامە دادگەریەكانی شەرعه كان، پرا و پرا
لە بەرژەوهندی بەندەكاندایە.

ئەحكامەكانى لەوپەرى پتەوهىيى وتۆكمەبيدايه، كه مرۆڤهكان ناتوانن ئەحكامىكى هاوشىۆهى شەرعەكانى خوا بهيئن، هەربۆيه زۆرىكى يان زۆرىهى ياسا وپرسا و دەستورەكان كه دايدەپيژن، هەلھيئەنجان لە شەرعەكانەوه دەكەن دەستكارى دەكەن.

هەر بۆيه تا ئىستا نەيانتوانيوه بە داھيئانى فيكرى خويان، بەدەر لە شەرعەكانى خوا -جل جلاله- بە تەواوەتى ياساياكانيان دابنن.

جا بوونى ئەم شەريعه ته پاكه، لەگەڵ ئەو هەموو ئەحكامە تۆكمە وجوانانە كه بۆ بەرژەوهندى مرۆڤهكانە، بەلگەيه خوايهك هەيه بەرژەوهندى مرۆڤ دەزانييت دانا وزانايه، زانايه بەوهى چى بەرژەوهندى بەندەكانى تىدايه؟

هەروەها لەشەرعەكاندا چەندىن جار باسى قيامەت دەكری، باسى داھاتو وئایندە دەكری، باسى كۆمەللیك ئەقدارى كەونى دەكات، هەموى وەكو ئەوهى هەوالدراوه وباسكراوه بەدى دیت، كەواتە: خوايهك هەيه خاوەن پەيمانى خۆيهتى وبەدەسەلاتە بەوهى

که به ئینیک بدات جیبه جیتی دهکات، ئەمەش بە دەلالەتی شەرع
و هەست زانیمان.

پاشان زۆربە ی خەلکی سەر زەوی ئەمڕۆ، پیاده ی یان ئاینی
ئیسلا م یان گاور یان جولە که دهکەن، هەر سی ئەم ئاینەش
لە سەر بوونی خوا کۆکن، بە لکو هەرچی ئاین هەیه لە سەر زەوی
دا برۆای بە خوا هەیه هەر یه که و به سیفەتیک، واتە برۆا نەبون
بە خوا دەرچونە لە هەمو یاسا و پرسیاکان.

پێنجەم: هەست «دلالة الحس».

پاشان بە دەلالەتی هەستمان زانیمان، ئەمەش لە دوو
پروانگەوه:

١. چەند یکمان بیستمان و بینیمان که خوا ﷻ چۆن دوای
خەلک وەلام دەداتەوه، پارانەوه کان گیرا دهکات، بە تەنگی
کروزانەوه ی ئەوانەوه دەرپوات که لە تەنگانەدان، بە دەم نزای
هاوارکەرانهوه دەرپوات، چەند ییکەس خوا بوو، خوا چو بە
هانایهوه؟! چەند تەنیا و دلتەنگ خوا بو بە ئەنێس و دلتەنەوای؟
زۆرمان بینێ و بیست! که ئەمە بە لگەیه لە سەر بوونی الله.

ثیمه هاوړیمان هه‌بو، دوعای بگردایه یه‌کسهر گیرا ده‌بوو،
 بهو چاوانه‌ی خو‌مان بینیومانه دوعای گیرا بووه، چه‌ندین جار!
 باوهر نه‌که‌ین؟ بر‌وا نه‌کردن به چاوی خو‌ت نه جاریک ونه دوو ونه
 سی، شیتیه!!

خوای گه‌وره باسی نوح ده‌کات وئ‌ه‌رموی: ﴿وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ
 قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ، فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ [الانبیاء: ۷۶].
 واته: «که نوح پارایه‌وه، وه‌لامان دایه‌وه وله نار‌ه‌حه‌تی
 ده‌رمان‌کرد».

هه‌روه‌ها ئه‌ه‌رموی: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي
 مُّمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ أَمَلَتِكُمْ مُّرْدِفِينَ﴾ [الأنفال: ۹]. واته: «که له
 شه‌ره‌که‌دا پارانه‌وه داوای فریاد ره‌سیتان کرد له‌و ته‌نگانه، ئه‌وه‌بو
 وه‌لامی دانه‌وه و فریشته‌ی ناره‌ده یارمه‌تیتان».

هه‌روه‌ها ئه‌نه‌س ئه‌ه‌رموی: «أَصَابَتْ النَّاسَ سَنَةٌ [في
 رواية: قحط] على عهد النَّبِيِّ ﷺ، فَبَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ [ر: على
 المنبر] [ر: قائما] في يومِ جُمُعَةٍ، قَامَ أَغْرَابِي [ر: دخل] [ر: من أهل
 البدو] [ر: من باب كان وجاء المنبر] [ر: نحو دار القضاء ورسول الله
 قائما]، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ؛ فَادْعُ اللَّهَ إِنَّا

[ر: أن يسقينا]، فَرَفَعَ يَدَيْهِ [ر: حتى رأيت بياض إبطيه]: [ر: اللهم أغثنا، اللهم أغثنا، اللهم أغثنا] [ر: ورفع الناس أيديهم معه يدعون]، و[لا والله] مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ [ر: من سحب ولا] قَزَعَةً [ر: ولا شيئاً]، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتَّى ثَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ، ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ﴿١٠﴾، فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنْ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْآخَرَى، وَقَامَ ذَلِكَ الْأَعْرَابِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَهْدِمُ الْبِنَاءَ وَغَرِقَ الْمَالُ، فَادْعُ اللَّهَ لَنَا. فَرَفَعَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا أَنْفَرَجَتْ، وَصَارَتْ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجُوبَةِ، [يريهم الله كرامة نبيه وإجابة دعوته] وَسَالَ الْوَادِي قَنَاءَ شَهْرًا وَلَمْ يَجِئْ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجُودِ».

واته: «په یامبه ر له سهر مینبه ردا وتاری ته فهرمو: کابرایه کی ده شته کی هاته مزگه وته وه، وتی: یا رسول الله مال و مولک و تاژه لان تیاچون، و مندا لان برسیانه، دوعا بکه بارانی په حمهت بباریت، په یامبه ریش ده سته کانی بو تاسمان بهر زکرده وه تا سپیایی بن بالی ده رکه وت، ده لیت: سویند به خوا په له هه وریکیش به تاسمانه وه نه بو، سویند به وهی نه نفسی منه به

دهسته، دهسته‌کانی دانه‌گرت تا هه‌وره‌کان وه‌ک شاخه‌کان هاتن،
وله مینبهر دانه‌به‌زی تا ئاوی بارانغان بینى پىشى موباره‌کی
ته‌پرکردبوو وپییدا ده‌هاته خواره‌وه، ئیتر که گه‌پراینه‌وه مال ناو
شارى مه‌دینه هه‌موى گۆمه ئاوی باران بوو، هه‌فته‌ی داهاتو ئه‌و
پیاوه یا جگه له‌و بوو هاته‌وه وداوای وه‌ستانی بارانه‌که‌ی کرد
ودیسانه‌وه ده‌پارپته‌وه وبارانه‌که ده‌وه‌ستیت .. هتد^(۱)، ئه‌مانه
هه‌موى به‌لگه نیه که خواجه هه‌یه، وه‌لامی داوای داواکه‌ران
ده‌داته‌وه؟!

۲. هه‌رکه‌س ته‌ماشای خۆی بکا، به هه‌ستی هه‌ست به‌وه
ده‌کات که له خۆوه نه‌بوو وخالقیك خولقاندویه‌تی، به تاییه‌ت
زانستی ته‌مپۆ له‌م باره‌وه شو‌پیشیکی گه‌وره‌ی به‌رپاکرد له‌ دژی
بی‌باوه‌ران، که هیچ بواری نه‌هیشته‌وه بۆ وته‌ی: له خۆوه
دروستبووه، یان به سودفه دروست بووه!

خوای کاربه‌جی نه‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾
[الأعراف: ۱۱]. واته: «نیه‌ نیه‌مان دروست کردوه پاشان وینه‌تانمان

متفق علیه رحمه الله، باب الاستسقاء، باب من تمطر في المطر حتى

يتحادر على لحيته، رقم (۹۱۸)

کیشاوه»، ههروهها ئه فهرموئ: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُم فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [غافر: ۶۴]. واته:

«الله ئه و خودایهیه که زهوی بۆ داناون، تا تیییدا به توقرهیی بمیننهوه، وئاسمانیشی کردوه به سهقف بۆ زهوی، وئیهوشی دروستکردوه له باشتترین وینه و جوانترین شیوازدا، وجۆرهها نازونیعمهتی پاک وحهلالی پیبهخشیون، ئهوهی ئه و نیعمهتانهی بهخشیوه پهروهردگاره که تانه، ههر زۆر بی خیر وچاکه وفهزل و فهری، وپاکی بۆ خوا لهوهی بۆ ئه و ناشی».

ههروهها ئه فهرموئ: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [التغابن: ۳]. واته: «ئاسمان وزوهی دروستکردوه به ههق، به ئه و په پری داناییهوه، وئیهوشی به جوانترین شیواز دروستکردوه، وله قیامهتیشدا ههر بۆ لای ئه و ده گه پینهوه بۆ پاداشتی کارهنتان».

۳. پینماییکردنی دروستکراوهکانی، که لهوه و پیش لهم بارهوه ههندی کمان باسکرد. جا به ههستمان له و کارانه پروانین، پرون ده بیتهوه که خالقیکی ههیه که خوایه ﷻ.

۴. فره جوړی و فره ږهنگی و فره تامی و فره چه شنی میوه کان، ههروه ها بوونی ئه و هه مو ږهنگه جوان و سه رنج ږاکیشه، وهك پيشتر باسما ن كرد.

۵. جياوازی زوبانه کان: ههروه ها جياوازی زوبانه کان ئه و هه موو زمانه ی دروستکردوه، خوايهك له و هه موو زوبانه تيده گا، وهلامی داخوازی ئه و هه موو زوبانه ده داته وه به لگه نيه كه خوايهك هه يه تاك و ته نهايه بي شهريك وي هاه وه له؟! بي گومان.

[خوای پهروه ردگاریش ده فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَخْلَفَ الْمَنَاسِكُمْ وَالْمَوْتِ﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿[الروم: ۲۲] واته: «له نيشانه و به لگه کانی ده سه لاتی خوا تبارک و تعالی، دروستکردنی ئاسمانه کان و به رزکردنه وه و ږاگر تنيه تی به بی کوله که، و دروستکردنی زهویه به و پانی و فراوانیه، و هه ر له نيشانه و به لگه کانی ده سه لاتی خوا جوړاو جوړی زوبانتان و فره ږهنگیتانه، به پراستی ئا له مه دا به لگه ی زور گه وره هه يه بو هه مو خاوه ن زانست و بيناييهك].

به لي، ئه مانه هه موی به لگه ی بونی خوان، ئيمان به خوايهك ده هي نم ئه وانه ی دروستکردوه.

هاتنی پهمبهران بهلگهی بونی خویه

پاشان هاتنی خودی پهمبهران - سهلات وسهلامی خویان
لهسه ریت - بهلگهی بونی خودان:

چونکه له فهرمووده لاوازهکاندا^(۱) هاتوه که «(۱۲۴,۰۰۰)»
سه دو بیست و چوار هزار پهمبهر - علیهم الصلاة والسلام -
هاتون.

همو ئهم پهمبهرانه موعجیزهیان پیدراوه له لایهن خواوه
ﷺ، بهلگه و نیشانهی قهتعی و دنیاکه ره وهیان پیشاندراره که
ئوانه نیردراوی خوان.

بونی ئهو نیشانه و موعجیزانه، بهلگهیه لهسه ره ئه وهی که خوا
ﷺ ته ئید و پشتگیری پهمبهرانی خوی ده کات.

پاداشتدانه وهی چاکه کاران ههر له دنیا

وسزادانی خراپه کاران ههر له دنیا

وله بهلگهکانی بوونی خوا و ته نهاییه که ی، پاداشتدانه وهی
چاکه کارانه ههر له دنیا، وسزادانی خراپه کارانه ههر له دنیا.

سهرنجی تهوانه بدهن چاویان ها به ههژارانهوه وسهردانی
 خزمانیان دهکهن، ویهانای لیقهوماوهوه دهروئن، چهند خودا
 لوتفیان لهگهل دهکا، چوئن پاداشتیان دهداتهوه ههر له دونیادا که
 خه لک به چاوانی خوئیان دهییینن؟ جیگهیان بو پردهکاتهوه، روژ
 ورزقی زیاد دهکا، بههوی تهو چاکانهوه، ئایا تهمه بهلگه نیه که
 خوایهک ههیه بهسهر ههمو بهندهیهکهوه چاودیتره وکارهکانی
 دهژمیتری پاداشتی دهداتهوه، بهبهلگهی تهو پاداشتهی دونیا
 پاداشتی ئاخیرهتیش ههیه؟! بیگومان عهقلهکان دوریین
 ووردیینن. تهگهر بههوی ههمو جوړهکانی تهم خاله باس بکه مله
 ژماردن نایهت! خه لکیش زور ویشومار وسهیریان بینیه لهم
 بارهوه! ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾
 [الرعد: ۳۹]، واته: «ههرچی ببهخشنهوه، بیگومان خودا جیگهیتان
 بو پر دهکاتهوه ههر له دونیادا، وله قیامهتیشدا پاداشتی
 گه ورهتر دهدرییتهوه».

هاوشیویه تهمهش: سزادانی ستهمکاران ودهستبر
 وریگرهکانه، سزاکانیان ههمو کهسیک دهییینت به چاوی خوئی،
 ودلنیان که تهوه سزای تهو ستهمه بوو.

به تنها کردن و هی خوا له کاره کنید

ئەمەى باسكرد، زاناىان ناوى لىدەنىن: بەتەنها كەرنەوى
بەرەردگاريتى «توحد الربوبية»، يانى بەتەنها كەرنەوى خوا لە

پهروهردگار یتیدا، پهروهردگار یتیش سی کوچکهی ههیه:
دروستکردن وخواهنداریتی و بهریوه بردن «الخلق والملك
والتدبیر».

چه سپاندنی ناو و سیفه ته کانی خوا

ههروهها ئه بی پیمان وایی، خوی مهزن خواوهنی هه مو
سیفه تیکی کاملی و ته واوه تیه، هه رچی له قورئان و فهرموده
سه حیحه کانداهاتبو، بۆ خوی بچه سپینین، به بی نمونه بۆ
هیئانه وه، به بی چواندن، به بی چۆنیی پییدان، به بی په کخستن
ولا بردن و نکولی لی کردن، به بی هه لگی پرا نه وهی، به بی لادانی له
واتا دیاره که ی.

که خوا **وَعَلَّك** بیسه ره، وده شبیستی، بۆیه ئه بیئت ئاگامان
له زارمان شتیك خوی پی توره بیئت.

ههروهها پیمان وایئت هه ر خوایه به ته نها دهنگی هه موو
که سیك ده بیستی، هیچ مه لایهك، هیچ شه خسیك، هیچ
قه بریك، هیچ شیخیك، هیچ که سیك، ناتوانی له دوعا و داخوازی

ئەو ھەموو خەلکە تیڭگات، ومەرازی ئەو ھەموو خەلکە ھاسل
بکا.

جا ئەگەر پیت وایت کە شەخسێک یان قەبرێک دەنگی
ھەموو ھاواریک دەبیستیت؟ تۆ لە کوردستانەو ھاواری
بکەیت، بلێی: یا غەوس ھاوار! یەکیکی تر لە پاکستانەو ھاوار
بکات، بلێت: یا غەوس ھاوار! ئەوی تر لە ئێرانەو ھاوار بکات،
بلێت: یا غەوس ھاوار! گویشی لە ھەموویان دەبی و وەلامیشیان
دەداتەو؟! ئاخر ئەو سێفەتی خواپە بەندە ئەمە ی پیناکریت دار
وبەرد وقەبر ئەو یان پی ناکری.

خوایێک تەنھا وتەنھایە، بی شەریک، بی رەفیق، بی ھاوێل،
بی ھاوسەر، تەنھایە لە ناو کانی، لە سێفەتەکانیا، لە زاتیا، لە
کرداریا، هیچ شتێک وەکو خوا نیە وەر ئەو بیسەری بینا، تاکە
بی نیاز، تاکە جیی نیاز، بی نیاز بە ھەموو مەخلوقات، جیی
نیازی خەلک وکەون وکائینات، نە لە کەس بوو و نە کەسی لی
بوو، زانا وئاگادارە بەو ھەو و بەو ھەو ئەبی، بەو ھەو نەبوو
و بەو ھەو نابی، گەر ببوایە چۆن دەبوو، بۆ نەبوو و بۆ نابی؟
بیسەر و دانا و زانا و کار لەجی و بەجی لە بۆ ئەو ھەو دەشی و لەو

کاتهی بشی، بیسه‌ری ههموو ده‌نگیگ، به ههر ره‌نگیگ، به ههر
 لوغه‌تیگ، زانا به‌وهی پیش ووتن چی ده‌لیی به چی نیه‌تیگ، زانا
 به ههموو نه‌یینه‌ک، به‌وه‌شی حه‌شار دراوه له سنگی ههر
 که‌سیگ، بینه‌ری میرووله‌ی ره‌ش، له‌سه‌ر به‌ردیگی ره‌ش، له
 شه‌ویگی ره‌ش، بیسه‌ری خسه‌ی پیی، گه‌لایه‌ک له داره‌که‌ی به‌ر
 نابیتته‌وه مه‌گه‌ر به ئیزن وئاگا وزانستی ئەو نه‌بی، به‌ر ئەبی یا
 به‌ر نابی، شایسته‌ی ههموو سوپاسیگ، شوکریگ، سه‌نایه‌ک،
 مه‌دحیگ، له‌ههر کاتیگ، له ههر باریگ، له‌وه‌ی ده‌شی
 وشایسته‌یه بۆ ئەو.

که‌سی واهه‌بوه منداله‌که‌ی نه‌خۆش‌بوه بردویه‌تیه لای
 شیخه‌که‌یان، پیی وتوه: خۆت ئەو منداله‌ت پیداو، خۆشت
 شیفای بده!!

یانی پیی وابوه که ئەو قه‌بره، شیفا ده‌دات، بۆیه پیی وتوه
 چاکی بکه‌وه، یان بیبه‌وه.

بۆیه که ده‌لیین ته‌وحید «التوحید»، وشه‌که واته: به‌تا‌ک‌گرتن
 وته‌ن‌ها کردنه‌وه، «تفعیل»، وه‌کو «التکفیر» که یانی: بیکه‌ی به
 کافر، جا ته‌وحیدیش واته: ته‌نه‌ای بکه‌یتته‌وه، که وتیشمان

ته و حیدی خوا، واته: خوا به تنها بکھیته وه له وهی که تایبه ته به خویه وه، کهس نه کهی به شهریکی.

سهیر له وه دایه، کافره کانی قوره شیش باوریان به پهره رد گاریه تی خودا هه بووه -تبارک و تعالی-، پییان وابوو: خوا دروستکهری ئه وان و ئاسمان وزهویه، خاوهنی عهرشه، ههر خوی په ناهندهی بهنده کانیه تی، به لگهش له سهیر ئه وه، خودی قورئانه پیروژه که مانه:

پهره رد گار ده فهرمویت: ﴿قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ۸۴ ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ۸۵ ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ ۸۶ ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا نُنْقِطُ﴾ ۸۷ ﴿قُلْ مَنْ يَدْعُو مَلَكَوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيبُ وَلَا يُجَاوِزُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ۸۸ ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۸۴-۸۹].

واته: «ئهی موحه مه د ﷺ پرسیار له کافره کانی قوره شیش بکه، پییان بلێ: زهوی و ئه وهشی له ناخیدا به هی کییه، ئه گهر ئیوه ده زانن؟ کافره کانیش ده لێن: هی خوايه! توش پییان بلێ: ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ باشه، زهویهك هی خوا بیته، و ئه وهی ناخیشی ههروهها، ئهی ئه گهر ئه وه زهویهی ژیر پیتان به لرزی نیته و له ناوتان

بهريّت؟! ناترسن يه كيّكي تر ده پهرستن وهاوار له يه كيّكي تر
ده كه ن؟! بو بير ناكه نه وه؟!

پييان بلّی: كيّ پروهردگاري حموت ئاسمانه كانه، -ته ماشا
ده كه ي پييان وابوه ئاسمانه كان حموت چينن!-، وكیّ پروهردگاري
عهرشي مه زنه؟ ئه وانيش ئه لّين: هي خوايه! توّش پييان بلّی:
﴿أَفَلَا نَنْقُوتُ﴾ ئه ي باشه ئه گهر خاوه ني حموت ئاسمان وعهرشي
كه وريه ناترسن غه زه بتان به سهردا بباري نيّت، ئه ي خوّتان
ناپاريژن له وه ي له سهر عهرشه؟!

ئه ي موحه مه د ﷺ پرسيا ريان ليّبكه، كيّ خاوه ني هه موو
شتي كه، كيّ هه موو شتي كي به ده سته، كيّ خه زي نه ي هه موو
شتي كي له ده سته دايه؟ وه هر ئه و په نا هه نده يه وپه نا ي هه موو
كه سيك ده دات داوا ي په نا ي ليّبكات، وكه سيش نيه په نا بدات
له خوا، كه س ناتواني له ده ستي خوا رابكات، گهر ده زانن هه والّم
به نه ي؟ ده بيني ئه وانيش ده لّين: هه مووي هي خوايه.

ئه ي موحه مه د ﷺ پييان بلّی: ﴿فَأَنّ سَحْرُوت﴾ چ سحريكتان
ليكراوه، چوّن سهرتان لي شيواوه، ئه م هه موو باوه رته تان هه يه
كه چي له پهرستني خوا لاده دن وجگه له خوا ده پهره ستن».

ههروهها له سودهکانی تهوچیدی پهروهردگاریهتی، ئازا
وچاونهترس بوونه، ئەوسا ئیمانی خۆی رادهگهیهنیت، بانگهوازی
خۆی دهکات وپهيامی خوا بلاودهکاتهوه، وترسی لهوهنیه هیچ
کەسیک بیکوژیت، چونکه هەر خوا خۆی پهنا ههندهیه، کەسیک
خوا پهناى بدات هیچ دهستیک ناتوانیت پى بگات.

ئەگەر مەرۆڤ پى وابو خوا رۆزیهخشه، ئەوسا ناترست
رۆزیهکەى غەیری خۆی بیخوات.

ئەگەر مەرۆڤ بزانی خواجه ههیه، رهقیبه وچاودییه
بهسهریهوه ودهیبینیت، لهسەر عەرشه وئاگای لییهتی ودهیبینیت
ودهیبستیت، ئەوسا کەسیکی تهقواکار وله خواترسی
لیدهردهچیت، ئەوسا دهبینی دهستپاکی دهپاکی وداوینپاکی
لیدهردهچیت، چونکه دهزانیته که خوای گهره دهیبینیت.

تهوچیدی پههرهستراویتی

«توحید الألوهية»

ئەم جوهره واتە: به تهنهها خواپهرهستن، يانی: هەرچی عبادەتە
به تهنهها بۆ خوا بکری، بهو مانایهی: هەرچی کاری بهنده ههیه

به لّام تھوہی جیئی تھسہف وداخہ دہینین زوربہی گروپہ لاری
 بوہکان تھوہندہی جہخت لہسہر تھوہیدی پھروہردگاریتی
 دہکھنہوہ، تھوہندہ باسی تھوہ ناکن کہ پھامبہران - علیہم

الصلاة والسلام- بۆ خوا به تهنها په‌رستی هاتون، کتیبه
ئاسمانیه‌کان به‌و هۆیه‌وه دابه‌زی‌نراوه.

ئه‌گەر که‌سیک تهنها بر‌وای به‌ ته‌وحیدی په‌روه‌رد‌گاری‌تی
هه‌بی‌ت، پی‌ی نابیت‌ه موس‌لمان، چونکه ئه‌بو جه‌هل و ئه‌بو له‌هه‌ب
-وه‌ک با‌سمان کرد- بر‌وایان به‌ ته‌وحیدی په‌روه‌رد‌گاریه‌تی هه‌بو‌ه،
به‌لام ئایا په‌یام‌به‌ری خوا ﷺ ناوی لی‌نان موس‌لمان؟ نه‌خیر!

که‌واته: ئینسان که‌ با‌وه‌ری به‌بونی خوا هه‌بو‌و موس‌لمان
نه‌بو‌ه، که‌ بر‌وای وابو خوا هه‌موو شتی‌کی به‌ده‌سته، به‌وه نابیت‌ه
موس‌لمان، به‌ل‌کو په‌یام‌به‌ری خوا ﷺ ئه‌وه‌ی لی‌وه‌رنه‌گرتن تا
ته‌سلیمی ته‌وحیدی په‌ره‌ستراویه‌تی بوون.

پیش‌تر با‌سمان کرد که‌ له‌ می‌ژوودا نه‌بو‌ه، هیچ کۆمه‌ل
و‌گروپی‌ک بر‌وایان به‌ ته‌وحیدی په‌روه‌رد‌گاریه‌تی نه‌بی، ئه‌وه نه‌بی
فیرعه‌ون به‌ ده‌م نکولی کردوه، له‌گه‌ل ده‌هریه‌کان وشوعیه‌کانی
سه‌رده‌می خۆمان.

ئه‌وانیش هه‌ر بر‌وایان پی‌ی هه‌بو‌و، به‌لام تهنها ناویان له‌
خودای هه‌ق نا سروشت و ماده‌ده، ئیمه ئه‌لین خوا زانایه وخوا
به‌دی‌هینه‌ره، ئه‌وان ئه‌لین سروشت زانایه و سروشت به‌دی‌هینه‌ره،

ئەمەش شەیتان بوو فریوی دان بۆ ئەوەی بەرەو بەهەشت نەپۆن
و بەرەو دۆزەخ بپۆن.

هەر وەها کۆمەلێک گروپیش ھەبوون لە تەوحیدی
پەروردگار یەتی شرکیان بپاردا ولایاندا، ئەم گروپانەش ھەر
بەخیرایی ھەندێکیان باس دەکەم، لەوانە:

۱. قەدەریەکان: پێیان وابوو مەرۆڤ خۆی کردەوێکانی خۆی
دروستدەکات، خوا ﷻ توانای ناشکێ بەسەر کار و کردەوێ
بەندەدا.

جا باسەمان کرد کە خوا بە تەنھار اگرتن لە دروستکردن ئەو
تەوحیدی پەروردگار یەتی.

۲. سۆفیە زیادەپۆکان «غلاة المتصوفة»: پێیان وابوو
کۆمەلێک وەلی و پیاوچاک ھەیە، «القطب، الأوتاد، النجباء،
الأبدال» کە پلەیان بەرزە لای خوا، ئەمانە کۆمەلێک کاری سەر
زەوی ئەمان بەریتووە دەبەن، ھەر وەها پێویستی خەلک جیبەجی
ئەکەن، سود و قازانج ئەگەینەن، ئەو نەتان بیستووە کە دەلێن:
ئەو ئیشە مەکە چونکە فلانە پیاو چاک زەرەرت لێدەدات!! یان
قسە ی پێنەکە، ئەگینا خراپت بەسەر دیت یان دەتکوژیت؟! یان

کویرت دهکات؟! ئەوانه پییان وایه جگه له خوا سود وقازانجی به دهسته! پهنا به خوا لهو بیروباوهره کوفریه.

ئاخر به لکو ههر خوايه له دهسته لاتیدا ههیه خه لک کویر بکات گهر بیهویت.

خه لک کوفر به خوا دهکات، خوا ﷺ کویری ناکات، بهس که قسه به فلان بکریت خوا کویری دهکات؟! سبحان الله!

بۆیه به پرێزه کان وردبن و ژیربن، هیچ که سیك زهره ر وقازانجی به دهست نیه مه گهر خوا ﷺ نه بیته، هه ربۆیه نه هیچ شه خسیك یا قه بریک یان مه لایهك یا شیخیك زهره ر وقازانجی به دهست نیه.

۳. الرافضة «شیعه زیاده روکان»: له ریوايه ته کانى مه زهه بیاندا هاتوه، له وانه: کتیبى «الكافي»^(۱) وهتد.. ده لى: «پیشه واکامان پیش ئه وه بمرن خواى گه وره داواى ئیزنیان لیده کات که بمرن یان جارێک بژین!».

■ کتیبى كافى لای شیعه کان گه وره ترين و به رزترين کتیبه، ناوى نووسه ره که ی موحه مه دى کوړى یه عقوبى کوړى ئیسحاقه، ئه بو جه عفه رى کوله ی نیه. [ئاماده کار]

ههروهه ده‌لێن: «پێشه‌واکامان ده‌زانن چي ئه‌بێت و ده‌شزانن چي بوه له‌پێشتر».

به‌راستی ئه‌مانه عیلمی غه‌بین، ته‌نها خوا ده‌یانزانیت -تبارک وتعالی-.

ههروهه ده‌لێن: «پێشه‌واکامان زه‌ره‌ر گه‌یه‌نه‌ر و سود گه‌یه‌نه‌رن».

۴. مه‌جوسی وزه‌رده‌شتیه‌کان: چونکه باوه‌ریان به‌ دوو ئیلاه هه‌یه، ئیلاهی پوناکی و ئیلاهی تاریکی، ئیلاهی خێر و ئیلاهی شه‌ر.

۵. ئه‌وانه‌ی پێیان وایه خوا حاکم نیه: چونکه یه‌کیک له ئاساره‌کانی رېوبیه‌تی خوا که هه‌ر ئه‌و په‌روه‌ردگاره، بره‌وابوونه به: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْآخِرُ﴾ [الاعراف: ۵۴]. واته: «جا ئاگادار بن چۆن خوا هه‌ر خۆی دروستکاره هه‌ر خۆی فه‌رمان ده‌کات و حه‌لّ و حه‌رام ده‌کات، چونکه دروستکاره‌که‌تان زاناتره به‌ ئێوه».

۶. گاهه‌ره‌کان: چونکه پێیان وایه عیسا‌ش ئیلا‌هه، و سییه‌می سیانه‌که‌یه، ئه‌مه‌ش دژ و هه‌ستانه‌وه‌یه‌کی پونی ته‌وحیدی په‌روه‌ردگارێتییه.

له ګوټاييدا

داواده کهم له خوی پوره دگار، پهره سترای هق، که
 بمانکاته که سیکی یه کخو پهرستی پاک وراسته قینه، له خوا
 ده پاریمه وه به فله وکهره می خوی، هیدایه تی دلان بدا بو سهر
 نه وراسته شه قامه ی هیدایه تی په یامبه ران وراستگويان
 وشه هیدان وپیاوچاکانی داوه بو سهری...

آمین

پیرست^۷

۵	پیشہ کی
۷	دہستی کی م. علی خان
۹	بیباوہر لہ ٹاژہ ل گومرا ترہ
۱۴	کھس نکولی لہ بوونی خوا ﷺ نہ کردوہ
۱۸	بہ لگہ کان لہ سہر بون وتہ نہایی خوا ﷺ
۲۲	یہ کہم: فیتہ ت «الفطرہ»
۲۲	گہر منال وازی لیبینی لہ سہر فیتہ تہ؟
۲۵	دو وہم: نیشانہ کانی خوا «آیات اللہ»
۲۷	۱. ٹایہ تہ کانی دہرون «آیات النفس»:
۲۷	۲. ٹایہ تہ کانی ٹاسو «الافاق»:
۲۹	زہوی
۳۰	دہریا
۳۳	درہ خت
۳۴	خور و مانگ
۳۷	تہ ستیرہ کان
۳۸	گوزہ ریکی خیرا بہ ناو ٹاژہ لاندہ
۳۹	گویدریژ
۳۹	شیر
۳۹	ہہنگ «میش ہہنگ»

۴۰	مىرولە.....
۴۱	كۆتر.....
۴۱	سەگ.....
۴۲	رېوى.....
۴۲	مشك.....
۴۲	مىشولە.....
۴۴	فيل.....
۴۵	ھىدايەتى خوا بۇ مروفىھە كانىش دوو جۆرە.....
۴۸	گوزەرىك بەناو مىوھە كاندا.....
۴۸	پرتەقال.....
۴۹	ترى.....
۴۹	خورما.....
۵۰	زانست بانگت دەكا بۇ ئيمان.....
۵۵	سىيىم: عەقل «دلالە العقل».....
۵۷	۱. ئايا مروفى لە خۆوھ بووھ؟.....
۶۴	۲. ئايا مروفى خۆى دروستكەرى خۆيەتى؟.....
۶۵	۳. ھەر «اللە» مروفى دروستكردوھ.....
۶۶	چوارەم: شەرەكانى خوا «شرائع اللہ».....
۶۸	پىنجەم: ھەست «دلالە الحس».....
۷۴	ھاتنى پەيامبەرەن بەلگەى بونى خوايە.....
۷۴	پاداشتەدانەوھى چاكەكاران ھەر لە دونيا.....

